

Dyrevelferdsloven § 23 om dyrs levemiljø, og dens bidrag til oppfyllelse av god dyrevelferd

Julie Rydland Antonsen

Masteroppgave i rettsvitenskap – mai 2017

Innholdsfortegnelse

| | |
|------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1 Innledning | 1 |
| 1.1 Oppgavens tema og aktualitet | 1 |
| 1.2 Lov om dyrevelferd av 19. juni 2009 | 2 |
| 1.3 Etisk plattform | 3 |
| 1.4 Rettskildebildet | 4 |
| 1.5 Oppgavens videre oppbygning | 4 |
| 2 Verdimessige forutsetninger | 5 |
| 2.1 Innledning | 5 |
| 2.2 Rett, moral og politikk | 5 |
| 2.2.1 Sammenhengen mellom rett, moral og politikk | 5 |
| 2.2.2 Moraloppfatningens betydning ved anvendelse av dyrevelferdsloven | 7 |
| 2.2.3 Historisk fremstilling av menneskers moralske syn på dyr | 7 |
| 2.2.4 Dyrers rettslige status | 9 |
| 3 Metodiske utfordringer ved fastsettelsen av god dyrevelferd | 10 |
| 3.1 Innledning | 10 |
| 3.2 Generelle utfordringer | 11 |
| 3.2.1 Krav til kunnskap | 11 |
| 3.2.2 Rettslig standard | 12 |
| 3.2.3 Internasjonale kilder | 13 |
| 3.3 Forskriftsregulert dyrehold | 13 |
| 3.3.1 Innledning | 13 |
| 3.3.2 Ulike typer forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven | 14 |
| 3.3.3 Kvalitetssikring av forskriftens lovmessighet? | 15 |
| 3.3.4 Konesjonspliktig dyrehold | 16 |
| 3.3.5 Relevante hensyn | 17 |
| 4 Innhold og terskel for god dyrevelferd | 18 |

| | | |
|----------|-----------------------------------------------------------------|-----------|
| 4.1 | Innledning..... | 18 |
| 4.2 | Begrepet dyrevelferd | 18 |
| 4.3 | Velferdsindikatorer..... | 19 |
| 4.4 | Brambellkommisjonens fem friheter..... | 20 |
| 4.5 | God eller akseptabel dyrevelferd?..... | 20 |
| 5 | Internasjonale forpliktelser | 21 |
| 5.1 | Oversikt | 21 |
| 5.2 | Europarådets arbeid..... | 23 |
| 5.3 | EØS-avtalen | 25 |
| 5.4 | Andre aktører..... | 26 |
| 5.4.1 | Generelt | 26 |
| 5.4.2 | Verdens handelsorganisasjon – WTO | 27 |
| 5.4.3 | Verdens dyrehelseorganisasjon – OIE | 27 |
| 5.5 | Oppsummering | 27 |
| 6 | Det materielle innholdet i dyrevelferdsloven § 23 | 28 |
| 6.1 | Innledning..... | 28 |
| 6.2 | Bestemmelsens anvendelsesområde..... | 29 |
| 6.3 | Pliktsubjekt..... | 30 |
| 6.4 | Hovedkrav: Miljøet skal gi god velferd | 32 |
| 6.4.1 | Hva er ”miljø”? | 32 |
| 6.4.2 | Konkrete krav til dyrets levemiljø..... | 33 |
| 6.4.3 | Konkrete miljøtiltak for å ivareta dyrs velferd..... | 35 |
| 6.5 | Aktivitetsplikt..... | 39 |
| 6.5.1 | Innledning..... | 39 |
| 6.5.2 | Sammenhengen mellom aktivitetsplikt og krav til kunnskap | 40 |
| 6.5.3 | Ulikt aktivitetskrav i næring og i privat dyrehold? | 40 |
| 6.6 | Lovens henvisning til ”artstypiske og individuelle behov” | 42 |

| | | |
|----------|------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 6.6.1 | Innledning..... | 42 |
| 6.6.2 | Innholdet i vilkårene ”artstypiske og individuelle behov”..... | 43 |
| 6.7 | Levemiljøet som middel for å oppnå god helse, trygghet og trivsel..... | 44 |
| 6.7.1 | Sammenhengen mellom levemiljø og helse..... | 44 |
| 6.7.2 | Levemiljøets påvirkning på dyrets trygghet og trivsel..... | 46 |
| 6.8 | Krav om ”egnet og trygt tilholdsrom”..... | 47 |
| 6.9 | Forskriftshjemmel | 49 |
| 7 | Prosessuelle spørsmål med betydning for anvendelsen av dyrevelferdsloven § 23.... | 50 |
| 7.1 | Innledning..... | 50 |
| 7.1.1 | Oversikt..... | 50 |
| 7.1.2 | Kort om privates søksmålsadgang..... | 50 |
| 7.2 | Nærmere om organisasjoners søksmålsadgang..... | 52 |
| 8 | Avsluttende bemerkninger | 54 |
| 9 | Referanseliste..... | 56 |
| 9.1 | Lover og forskrifter | 56 |
| | Lover | 56 |
| | Forskrifter..... | 56 |
| 9.2 | Lovforarbeider..... | 57 |
| 9.3 | Rettspraksis | 57 |
| | Høyesterett | 57 |
| | Lagmannsrett..... | 58 |
| | Tingrett..... | 58 |
| 9.4 | Internasjonale kilder..... | 58 |
| | Europarådets regelverk..... | 58 |
| | EU- og EØS-regelverk | 58 |
| | Andre internasjonale konvensjoner og resolusjoner | 59 |
| 9.5 | Litteratur..... | 59 |

| | |
|-------------------------------|----|
| 9.6 Elektroniske kilder | 60 |
|-------------------------------|----|

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og aktualitet

Oppgavens tema er dyrevelferdsloven § 23 om dyrs levemiljø.¹ Dvl. § 23 har følgende ordlyd:

”Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Dyrs levemiljø skal fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel.

Dyr skal ha adgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om krav til dyrs levemiljø, herunder om egnet og trygt tilholdsrom, tiltak for å forebygge, oppdage og bekjempe brann og om unntak fra krav om tilholdsrom.”

Hovedfokuset i oppgaven er levemiljøets påvirkning på dyrevelferden. Dyrs levemiljø er et vidt begrep, og omfatter en rekke ytre påvirkninger. Dyrevelferden relaterer seg til i hvilken grad dyret trives i sin tilværelse.² Dyrevelferden kan påvirkes på flere ulike måter, men levemiljøet fremheves av lovgiver som en sentral påvirkningsfaktor på dyrevelferden.³ Det er således nær sammenheng mellom dyrets levemiljø og dyrevelferden.

Temaets aktualitet vises blant annet ved at samfunnets engasjement knyttet til behandlingen av dyr har økt de senere år. Det fremkommer av den såkalte dyrevelferdsmeldingen fra 2002 at det har blitt større forekomst av mediedekning knyttet til dyrs velferd, og høyere krav fra forbrukerne om sporbarhet og merking av animalske produkter.⁴ I tillegg har Høyesterett vist økt prioritering av dyrs velferd ved idømmelse av strengere straffereaksjoner for brudd på dyrevernløvgivningen enn tidligere.⁵ Temaets aktualitet vises videre ved at regjeringen i januar 2017 gikk inn for en videreføring av pelsdyrnæringen, til tross for enighet om at

¹ Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven eller dvl.).

² Det nærmere innholdet i begrepene dyrevelferd og levemiljø behandles i oppgavens kapittel 4 og 6.

³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 13 og 63.

⁴ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 9.

⁵ HR-2016-295-A og HR-2016-2285-A.

dyreholdet medfører dyrevelferdsmessige utfordringer.⁶ Oppgavens tema vil imidlertid ikke begrenses til å omhandle levestandarden til dyr i pelsproduksjon, men omfatter alt dyrehold som faller inn under lovens anvendelsesområde.

Formålet med oppgaven er å fremstille på hvilken måte dvl. § 23 bidrar til å sikre god dyrevelferd. I forarbeidene vises det til at samfunnsendringer har ført til større fokus på dyrs velferd, noe som har hatt som konsekvens at dyrevelferd også har fått større politisk betydning enn tidligere.⁷ Som en følge av disse endringene ønsket regjeringen gjennom dyrevelferdsmeldingen å vurdere dyreholdet i Norge ”ut fra et etisk og velferdsmessig synspunkt.”⁸

Jeg vil først gi en kort oversikt over bakgrunnen for vedtakelsen av dyrevelferdsloven, og deretter omtale den etiske plattformen som lå til grunn for loven. Videre presenteres særskilte utfordringer knyttet til rettskildet, før jeg i punkt 1.5 introduserer oppgavens videre oppbygning.

1.2 Lov om dyrevelferd av 19. juni 2009

Dyrevelferdsloven ble vedtatt av Stortinget 19. juni 2009, og trådte i kraft 1. januar 2010. Loven erstattet dyrevernsloven, som ble vedtatt i 1974.⁹ Forgjengeren til dyrevernsloven av 1974, og den første loven i Norge som hadde til formål å verne dyr, ble vedtatt allerede i 1935.¹⁰

Lovgivningsarbeidet til dyrevelferdsloven startet med den tidligere nevnte dyrevelferdsmeldingen i 2002. I dyrevelferdsmeldingen foreslo regjeringen ved Landbruksdepartementet å erstatte daværende dyrevernslov med ny lov om dyrevelferd. At den nye loven fra 2009 fikk navnet lov om dyrevelferd, som en endring fra tidligere lov om dyrevernslov fra 1974, synes å ikke være tilfeldig. Som lovenes navn antyder, medførte vedtakelsen av ny lov om dyrevelferd et perspektivskifte. Fokuset ble flyttet fra å verne dyr

⁶ Meld. St. 8 (2016-2017) s. 38.

⁷ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 9.

⁸ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 10.

⁹ Lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevernslov (dyrevernsloven).

¹⁰ Lov 7. juni 1935 nr. 13 om dyrevernslov.

fra lidelse og unødvendige påkjenninger, til å iverksette tiltak for å bidra til dyrets trivsel og velferd.¹¹

Som bakgrunn for vedtakelsen av dyrevelferdsloven blir det i forarbeidene vist til den betydelige økningen i kunnskap om dyrs evner og behov, samt høyere etiske samfunns mål for behandling av dyr.¹² Det vises også til at dyr tilkjennes egenverdi, samtidig som de har nytteverdi for mennesker, noe som omtales som et ”vesentlig premiss for loven”. Videre pekes det på at loven skal sette et godt eksempel for vern av dyrs interesser.

Både økt kunnskap og etiske betraktninger fremheves således som sentrale hensyn bak vedtakelsen av loven. Lovgiver erkjenner at dyr har egne interesser, og disse skal beskyttes av loven. Beskyttelsen av dyrs interesser skal basere seg på vitenskapelig kunnskap. Generelt vises det til at hensynet til dyrevelferd har fått større interesse i samfunnet vårt, og at det derfor var behov for ny rettslig regulering på området.

1.3 Etisk plattform

I dyrevelferdsmeldingen presenterte regjeringen en såkalt etisk plattform, som var sentral i lovarbeidet.¹³ Av meldingen fremgår det at den etiske plattformen skulle være førende for holdninger til og behandlingen av dyr i det norske samfunnet.¹⁴ Innholdet i den etiske plattformen var videre fem punkter; dyr har egenverdi og skal behandles med omsorg og respekt for dyrets egenart, kunnskapskrav og ansvarliggjøring av personer med dyr i sin varetekt, dyrs miljø skal gi god livskvalitet, avl skal bidra til funksjonsfriske dyr, i tillegg til at det må sannsynliggjøres at nye tekniske løsninger ikke medfører redusert dyrevelferd.

På bakgrunn av den etiske plattformen la regjeringen frem to overordnede målsettinger, som skulle være førende for alle typer dyrehold; miljøet dyrene holdes i skal møte deres ”atferdsmessige behov”, og dyr skal ikke påføres ”unødige belastninger”.¹⁵ Dyrs levested er dermed et sentralt middel for å oppnå god dyrevelferd gjennom dyrevelferdsloven. Loven bygger også på at det i visse tilfeller er legitimt å påføre dyr belastninger, og at disse kan gå på akkord med dyrevelferden. Hensyn som kan berettige slike belastninger er blant annet av

¹¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 63.

¹² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 7.

¹³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 12.

¹⁴ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 11.

¹⁵ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 11.

næringspolitisk og økonomisk art. I noen tilfeller vil slike mothensyn således begrunne at terskelen for god dyrevelferd vil variere med type dyrehold. Disse hensynene vil omtales nærmere senere i oppgaven.¹⁶

1.4 Rettskildebildet

Dyrevelferdsloven § 23 er i all hovedsak ny i forhold til dyrevernsloven av 1974. At loven på nåværende tidspunkt kun har vært trådt i kraft i drøyt syv år, kombinert med at det er få saker knyttet til bestemmelsen som behandles i domstolene, medfører at det foreligger begrenset rettspraksis på området. Forarbeidene gir imidlertid grundig og utfyllende informasjon om bakgrunnen for og forståelsen av loven.

Rettsområdet er i tillegg preget av at det stilles krav til kunnskap hos rettsanvenderen ved vurderingen av om levestandarden for det enkelte dyr oppfyller lovens krav om god dyrevelferd. Derfor vil sakkyndiges vurderinger få økt betydning i rettsanvendelsen. Rettsområdet er også i stor grad forskriftsregulert. Videre vil ulike hensyn kunne gjøre seg gjeldende for ulikt type dyrehold. Et annet poeng er at rettsområdet er i utvikling på internasjonalt nivå, noe som kan gjøre det utfordrende å konkretisere internasjonal retts betydning for innholdet i dvl. § 23.

Rettskildebildet knyttet til oppgavens tema gir således noen utfordringer, og disse vil behandles nærmere under oppgavens kapittel 3.

1.5 Oppgavens videre oppbygning

Oppgaven vil starte med en fremstilling av overordnede hensyn og moraloppfatning som begrunner ivaretagelsen av dyrs velferd i rettssystemet i kapittel 2. Samfunnets moralske holdning er nært tilknyttet den rettslige reguleringen, og av den grunn vil det være hensiktsmessig å presentere samfunnets moralske holdning til dyr i et historisk perspektiv. På dyrevernsrettens område er hensynet til dyrs velferd sentralt, men det finnes som nevnt mothensyn som kan begrunne et redusert vern av dyrevelferden for ulike typer dyrehold. Nært knyttet til menneskers moralske holdning til dyr, er dyrs rettslige status. I oppgaven vil det derfor undersøkes om dyrs rettslige status er proporsjonal med den rådende moraloppfatningen. Som tidligere nevnt medfører rettskildebildet på området visse metodiske utfordringer for rettsanvenderen. Disse vil belyses i kapittel 3, og det vil i den sammenheng gis en fremstilling av særskilte metodiske utfordringer knyttet til dyrehold som er regulert av

¹⁶ Se oppgavens kapittel 3, 4 og 6.

forskrift. Videre vil det i kapittel 4 gis en redegjørelse av lovens krav om god dyrevelferd, herunder begrepets innhold og terskel. I likhet med de fleste andre rettsområder, spiller internasjonale forpliktelser en rolle også på dyrevernerettens område. I kapittel 5 vil det derfor gis en oversikt over hvilke folkerettslige forpliktelser Norge har påtatt seg i denne sammenheng, samt hvilke følger de ulike forpliktelsene har for Norge. I kapittel 6 vil det gis en nærmere redegjørelse av det konkrete materielle innholdet i dvl. § 23. Betydningen av det materielle innholdet i dvl. § 23 har nær sammenheng med hvilke muligheter som finnes til å håndheve eventuelle brudd på bestemmelsen gjennom søksmål. I kapittel 7 vil det derfor gis en presentasjon av det prosessuelle innholdet i dvl. § 23, med utgangspunkt i tvistelovens regler.¹⁷ Avslutningsvis vil det i kapittel 8 foretas en oppsummering av hvilken betydning dvl. § 23 har for ivaretagelsen av dyrevelferden.

2 Verdimessige forutsetninger

2.1 Innledning

I dette kapittelet behandles samspillet mellom rettslig regulering og samfunnssyn. Først omtales vekselvirkningen mellom rett, moral og politikk. Deretter redegjøres det for moralens konkrete betydning for anvendelsen av dyrevelferdsloven, og hvordan moralen har endret seg over tid. Avslutningsvis berøres dyrs rettslige status.

2.2 Rett, moral og politikk

2.2.1 Sammenhengen mellom rett, moral og politikk

Det er nær sammenheng mellom både rett og politikk, og mellom rett og moral.¹⁸ Samtidig påvirkes også politikken av den rådende moralen i samfunnet. Dette samspillet mellom rett, moral og politikk medfører at det ved rettsanvendelsen kan være nyttig og nødvendig med et innblikk i samfunnets moralske holdning til det aktuelle rettslige spørsmålet. Både politiske og moralske oppfatninger kan bidra til tolkningen av lovregler ved å tjene som reelle hensyn i

¹⁷ Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven eller tvl.).

¹⁸ Jens Edvin A. Skoghøy, "Rett, politikk og moral", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1994 s. 837-881 (s. 854).

rettsanvendelsesprosessen.¹⁹ Moral defineres som holdninger og verdier knyttet til hva som er rett og galt, og som styrer våre handlinger.²⁰

Domstolenes rolle ved politikkenes påvirkning på retten kan forklares ved at domstolene gjennom sine avgjørelser bidrar til å fastslå eller påvirke forholdene i samfunnet.²¹

Domstolene må i mange tilfeller velge mellom ulike tolkningsalternativer. Som ledd i dette valget er det av betydning hvilket tolkningsalternativ som vil gi det beste resultatet.²² Et eksempel kan gis ved å vise til Eidsivating lagmannsretts dom om lovligheten av pelsdyroppdrett fra 1999.²³ Lagmannsretten viste gjennom sin drøftelse til de mange problematiske sidene ved pelsdyroppdrett, sett fra et dyrevernerettslig perspektiv. Det tolkningsalternativ som ivaretok de politiske beslutningene ble imidlertid tillagt avgjørende vekt, og på denne måten bidro lagmannsretten til opprettholdelse av de eksisterende samfunnsforholdene. Det må i denne sammenheng nevnes at dommen ville fått mer direkte og større betydning dersom den var avsagt av Høyesterett i siste instans i stedet for av lagmannsretten. Dommen vil bli nærmere behandlet i oppgavens kapittel 3 og 4.

Sammenhengen mellom moral og rett viser seg ved at rettsregler i stor grad bygger på moraloppfatninger som er alminnelige i befolkningen.²⁴ Det er imidlertid et viktig poeng at slike moraloppfatninger i samfunnet kan endre seg over tid. Blant annet kan ny kunnskap bli tilgjengelig, noe som kan føre til at samfunnsoppfatningen endrer seg. Slik har det vært på dyrevernerettens område. Tidligere var det uenighet om dyr i det hele tatt kunne føle og tenke, men ny kunnskap har i de senere år påvist at dyr har disse evnene.²⁵ Denne nye kunnskapen medførte behov for nye regler som i større grad ivaretok dyrenes interesser, i samsvar med de moralske holdningene i samfunnet.²⁶

Moralens påvirkning på retten viser seg også gjennom rettslige standarder. En rettslig standard er en rettsregel som viser til en vurderingsnorm, som ofte er av moralsk eller sosial

¹⁹ Jens Edvin A. Skoghøy, "Rett, politikk og moral", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1994 s. 837-881 (s. 838).

²⁰ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 18.

²¹ Jens Edvin A. Skoghøy, "Rett, politikk og moral", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1994 s. 837-881 (s. 854).

²² Jens Edvin A. Skoghøy, "Rett, politikk og moral", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1994 s. 837-881 (s. 854).

²³ LE-1999-306 (heretter pelsdyrdommen).

²⁴ Jens Edvin A. Skoghøy, "Rett, politikk og moral", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1994 s. 837-881, (s. 856).

²⁵ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 24.

²⁶ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 9.

karakter.²⁷ Hva som er i strid med den rettslige standarden avhenger av samfunnets syn på handlingen på det aktuelle tidspunktet.²⁸ Ettersom samfunnets syn kan endre seg med tiden, kan derfor også innholdet i den rettslige standarden endre seg deretter. Her kan det vises til dvl. § 3, som viderefører § 2 i dyrevernloven av 1974. Det følger av dvl. § 3 at dyr har ”egenverdi”, og at de skal ”behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger”. Bestemmelsen er en rettslig standard, og dens innhold vil således endre seg i takt med den rådende moraloppfatningen i samfunnet.²⁹

2.2.2 Moraloppfatningens betydning ved anvendelse av dyrevelferdsloven

Lovgiver viser i forarbeidene til at dyrevelferdsloven skal kunne tolkes i lys av de etiske normene som råder i samfunnet til enhver tid, og dermed kunne fungere i et lengre tidsrom.³⁰ Samfunnets moralske holdning er derfor sentral ved tolkningen av lovens enkelte bestemmelser. Ved anvendelse av loven er det således nødvendig å vurdere hvilke moralske holdninger knyttet til det aktuelle spørsmålet som er rådende i samfunnet på tidspunktet. Innholdet i reglene vil derfor ikke nødvendigvis være det samme på nåværende tidspunkt som da loven ble vedtatt. Av den grunn vil man kunne si at moralen vektlegges tyngre enn de politiske holdningene som lå til grunn for dyrevelferdsloven. Politikken påvirkes av moralen, men dersom de moralske holdningene har endret seg, vil man ikke lengre ha samme grunnlag for å fastholde de politiske synspunktene og vektlegge disse like tungt ved tolkningen av lovens bestemmelser.

2.2.3 Historisk fremstilling av menneskers moralske syn på dyr

Det vil i det følgende gis en historisk fremstilling av menneskers moralske holdning til dyr. Samfunnet moralske holdning ligger til grunn for hvilke plikter vi ønsker å påta oss for å sikre god behandling av dyr. Denne holdningen har utviklet og endret seg med tiden.

I antikkens tidsalder var det et utbredt syn at dyr manglet både fornuft og meninger, noe som skilte dyrene sterkt fra menneskene.³¹ Dette synet hadde grunnlag i Aristoteles filosofi. Det sterke skillet mellom dyr og mennesker som oppstod på denne bakgrunn kan sies å ha blitt

²⁷ Jon Gisle, *Jusleksikon*, 4. utgave, 2010, s. 342-343.

²⁸ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave 2004, s. 190.

²⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9.

³⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 7.

³¹ Svein Aage Christoffersen, ”Hvordan bør dyr telle? Synspunkter fra et kristent perspektiv” i A. Føllesdal (red.), *Dyreetikk*, 2000, s. 90-111 (s. 92).

videreført gjennom det antroposentriske synet – et syn som er utbredt også i dag. Et antroposentrisk syn innebærer at mennesket settes i sentrum for tilværelsen.³² Det hersket imidlertid delte meninger angående dyrs eventuelle fornuft i antikken, men da Aristoteles syn på dyr og deres manglende fornuft ble overført til kristendommen, ble dette synet den dominerende måten å betrakte dyr på.³³

På 1700-tallet skiftet fokuset fra spørsmålet om dyr hadde fornuft, til spørsmålet om dyr kunne lide.³⁴ Dyrs lidelse ble da av moralsk betydning for hvordan dyr burde behandles. Filosofen Jeremy Bentham formulerte spørsmålet slik; ”*The question is not, Can they reason? nor, Can they talk? but, Can they suffer?*”.³⁵ Å vri fokuset over på lidelse som moralsk målestokk medførte at behandlingen av dyr måtte vurderes ut fra hvilken lidelse dyrene ble påført.

Det skjedde en viktig endring i utviklingen av forholdet mellom dyr og mennesker på 1950-tallet, da den moderne jordbruksrevolusjonen fant sted.³⁶ Endringen førte til at landbruket ble industrialisert, og forholdet mellom dyrene og menneskene ble preget av en økt distanse. I ettertid har bruken av dyr blitt intensivert, noe som har medført nye utfordringer knyttet til vern av dyrene. Dyr brukes blant annet til mat, tekstiler, underholdning, selskap og forskning.³⁷

Som en følge av intensivering av dyreholdet i landbruket, ble Brambellkommisjonen nedsatt i 1965.³⁸ Kommisjonens arbeid resulterte i en rapport som omhandlet dyrevelferden for produksjonsdyr, og denne førte til opprettelsen av ”Farm Animal Welfare Council” i

³² <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/anthropocentric> (21.04.2017).

³³ Svein Aage Christoffersen, ”Hvordan bør dyr telle? Synspunkter fra et kristent perspektiv” i A. Føllesdal (red.), *Dyreetikk*, 2000, s. 90-111 (s. 93).

³⁴ Svein Aage Christoffersen, ”Hvordan bør dyr telle? Synspunkter fra et kristent perspektiv” i A. Føllesdal (red.), *Dyreetikk*, 2000, s. 90-111 (s. 94).

³⁵ Bernard E. Rollin, ”Animal mind: Science, Philosophy and Ethics”, *The Journal of Ethics*, Vol. 11(3) 2007, s. 253-274 (s. 254).

³⁶ Bergljot Børresen, ”Menneskets medfødte forutsetninger som vertskap for produksjonsdyr” i A. Føllesdal (red.), *Dyreetikk*, 2000, s. 16-39 (s. 25).

³⁷ Svein Aage Christoffersen, ”Hvordan bør dyr telle? Synspunkter fra et kristent perspektiv” i A. Føllesdal (red.), *Dyreetikk*, 2000, s. 90-111 (s. 90).

³⁸ http://msue.anr.msu.edu/news/an_animal_welfare_history_lesson_on_the_five_freedoms (21.04.2017).

England i 1979.³⁹ Rådet var det første offentlige dyreetiske rådet i verden, og opprettelsen medførte et økt fokus på dyrs velferd.⁴⁰ Brambellkommisjonens arbeid vil omtales nærmere i oppgavens punkt 4.4.

I dyrevelferdsmeldingen ble det foretatt en redegjørelse av dyrs moralske status og samfunnets holdning til denne i de senere år. Det vises blant annet til at ulike dyrearter vekker ulik grad av medfølelse og sympati hos mennesker, noe som kan ha sammenheng med dyrets intelligens, størrelse, kroppsspråk, lyder og antallet dyr i en besetning.⁴¹ Lovgiver uttaler også at holdninger til dyr og deres status har variert mye mellom ulike kulturer og tidsepoker.⁴² Et utbredt moralsk syn i Norge blir fremstilt på følgende måte; ”det er ikke prinsipielt galt å holde og drepe dyr for viktige menneskelige hensyn, det viktige er måten dyrene holdes på og behandles mens de lever, og at avlivningen skjer mest mulig smertefritt.”⁴³ Som i alle andre samfunn, vil det også i Norge foreligge variasjoner i den moralske oppfatningen. Det er likevel den siterte oppfatningen lovgiver har valgt å bygge på ved utformingen av dyrevelferdsloven.

2.2.4 Dyrs rettslige status

Samfunnets moraloppfatning om dyr har som vist gjennomgått en utvikling. Endret moraloppfatning spilte videre som nevnt en rolle ved vedtakelsen av ny dyrevelferdslov i 2009.⁴⁴ Da moralen påvirker den rettslige reguleringen, kan det stilles spørsmål ved om moralendringen har medført at dyrs rettslige status har endret seg.

Lovgiver viser til at et formål bak vedtakelsen av dyrevelferdsloven var et ønske fra departementet om å presisere dyrs status og rettigheter.⁴⁵ Tradisjonelt sett har dyr vært å anse som rettslige objekter, som mennesker kan råde over. Det fremgår av dyrevelferdsmeldingen at dyr er ting i juridisk sammenheng, og derfor ikke kan inneha rettigheter.⁴⁶ Formuleringen

³⁹ http://msue.anr.msu.edu/news/an_animal_welfare_history_lesson_on_the_five_freedoms (21.04.2017).

⁴⁰ Cecilie M. Mejdell, ”Dyreetikk i praksis. Noen problemstillinger belyst gjennom uttalelser fra Rådet for dyreetikk” i A. Føllesdal (red.), *Dyreetikk*, 2000, s. 187-209 (s. 189).

⁴¹ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 17.

⁴² St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 18.

⁴³ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 20.

⁴⁴ Se oppgavens punkt 1.2.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 7.

⁴⁶ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 136.

må forstås slik at dyrs rettslige status som objekter ikke endret seg ved vedtakelsen av ny dyrevelferdslov.

Den endrede moraloppfatningen har dermed ikke medført en endring av dyrs rettslige status. Det er likevel viktig å peke på at selv om dyr er rettslige objekter, tilkjennes de gjennom dyrevelferdsloven egne interesser. Dette skiller dyr fra andre rettslige objekter, og kan begrunne at det stilles strengere krav til mennesker ved behandlingen av dyr enn ved behandlingen av andre objekter.

3 Metodiske utfordringer ved fastsettelsen av god dyrevelferd

3.1 Innledning

I følgende kapittel vil det gis en fremstilling av hvilke utfordringer som knytter seg til den metode rettsanvenderen må benytte ved vurderingen av om dyrevelferden er tilstrekkelig god.

God dyrevelferd er et sentralt begrep i dyrevelferdsloven. At begrepet er viktig ved anvendelsen av loven vises blant annet ved at lovens navn er lov om dyrevelferd. I tillegg fremgår det av dvl. § 1 at lovens formål blant annet er å ”fremme god dyrevelferd”. At lovens formål formuleres på denne måten, medfører at rettsanvenderen må trekke inn og vurdere formålet om god dyrevelferd ved anvendelsen av lovens bestemmelser. Videre følger begrepet ”god velferd” av flere bestemmelser i loven, og fremstår i denne sammenheng som selvstendig vilkår ved tolkningen av bestemmelsene. Ved anvendelsen av dyrevelferdsloven er det således avgjørende at rettsanvenderen bruker begrepet god dyrevelferd aktivt for å fastsette innholdet i de ulike paragrafene.

Videre vil det være hensiktsmessig å inndelegge drøftelsen slik at dyrehold som er forskriftsregulert behandles separat. Dyrehold som er regulert av forskrift vil i de fleste tilfeller være knyttet til næringsvirksomhet. Derfor vil det være særskilte mothensyn som kan trekkes inn og medføre en lemping av dyrevelferden. Ved forskriftsregulert dyrehold har i tillegg forvaltningen i arbeidet med forskriften vurdert innholdet i god dyrevelferd for de aktuelle dyrene. Rettsanvenderen starter derfor ikke ”på bar bakke” ved vurderingen av innholdet i god dyrevelferd i disse tilfellene. Årsaken til inndelingen er derfor at

rettsanvenderen må benytte seg av en noe annen metode ved vurderingen av dyrevelferden når dyreholdet er forskriftsregulert.

3.2 Generelle utfordringer

3.2.1 Krav til kunnskap

Dyrevelferdsloven omfatter et bredt spekter av dyrearter, jf. lovens § 2 første ledd. Lovens anvendelsesområde vil behandles nærmere i oppgavens kapittel 6. At loven omfatter mange dyrearter kan være utfordrende for rettsanvenderen fordi vurderingen av dyrevelferden som nevnt skal basere seg på vitenskapelig kunnskap om dyret.⁴⁷ Rettsanvenderen må derfor undersøke hvilke naturlige velferdsbehov dyrearten har, og vurdere dyrets situasjon konkret i forhold til kunnskapen som er tilgjengelig for dyrearten. For å kunne anvende kunnskap, er det en forutsetning at rettsanvenderen har oversikt over hvilke kilder vitenskapelig kunnskap kan utledes fra. Som relevante kilder kan blant annet nevnes Norges forskningsråd, et organ som tjener som uavhengig rådgiver for myndighetene.⁴⁸ I tillegg kan forskningsrapporter fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet være av betydning.⁴⁹ Også Vitenskapskomiteen for mattrygghet kan belyse vitenskapelige forhold av relevans for dyrevelferden.⁵⁰ Til slutt kan det nevnes at Det veterinærmedisinske rettsråd også innehar vitenskapelig kunnskap om de enkelte dyrearter.⁵¹ Alle disse organene har kompetanse som rettsanvenderen kan dra nytte av i fastsettingen av innholdet i begrepet ”god dyrevelferd”. Det må også nevnes at tvisteloven fastsetter regler for bruk av sakkyndige i prosessen. Blant annet kan tvl. § 9-12 få betydning, da bestemmelsen omhandler bruk av fagkyndige meddommere. Også lovens kapittel 25 om sakkyndigbevis har relevans. Årsaken er at fordi det stilles et skjerpet kunnskapskrav til dommeren i saker om dyrevelferd, vil sakkyndige og fagkyndige meddommere kunne bidra til at saken avgjøres på et forsvarlig grunnlag. De nevnte reglene i tvisteloven kan dermed bidra til å avhjelpe problemene som oppstår som en følge av manglende kunnskap hos dommeren.

Innholdet i kravet til god dyrevelferd vil som nevnt variere med hvilket dyr det er tale om.

Ulike dyrearter har ulike naturlige behov som må oppfylles for at deres velferd skal bli

⁴⁷ Se oppgavens punkt 1.2.

⁴⁸ http://www.forskningsradet.no/no/Om_Forskningsradet/1138650413071 (21.04.2017).

⁴⁹ <https://www.nmbu.no/forskning/forskere/toppforskning> (13.03.2017).

⁵⁰ <http://www.vkm.no/om-vkm> (13.03.2017).

⁵¹ <https://www.rettsradet.no/hvem-er-vi/> (13.03.2017).

ivaretatt. I forarbeidene viser lovgiver som nevnt til at avgjørelsen av hva som er god dyrevelferd i størst mulig grad må baseres på et vitenskapelig grunnlag.⁵² Ved vurderingen av om dyrevelferden er tilstrekkelig ivaretatt, er det derfor nødvendig at rettsanvenderen tar utgangspunkt i vitenskapelig kunnskap om det enkelte dyret. Lovgiver viser til at det i de senere år har vokst frem en vitenskapelig gren som fokuserer på dyrenes atferd, kalt etologi.⁵³ Lovgiver påpeker at fagretningen har medført økt kunnskap om dyrs behov og atferd, og hvordan dyrenes oppførsel og væremåte påvirkes av stress og ytre påvirkninger. Etologien har således lagt premisser for at kunnskap kan tjene som forutsetning for anvendelsen av dyrevelferdsloven. Fordi kunnskap spiller en sentral rolle i vurderingen av dyrevelferden, kan det stilles spørsmål til om rettsanvenderen skal legge til grunn at forskriftene bygger på et forsvarlig faglig grunnlag. Spørsmålet vil behandles i punkt 3.3.3.

3.2.2 Rettslig standard

”God dyrevelferd” er en rettslig standard, og innholdet i begrepet vil derfor som nevnt i oppgavens punkt 2.2.1 påvirkes av og endre seg i takt med samfunnsoppfatningen. Det kan i denne sammenheng nevnes at lovgiver har påpekt at både økt kunnskap og holdningsendringer i samfunnet vil påvirke anvendelsen av loven.⁵⁴ Når rettsanvenderen skal fastslå innholdet i en rettslig standard, er det derfor avgjørende at vedkommende klargjør hvilke holdninger i samfunnet som er rådende på området. En slik oppgave kan være vanskelig. Utfordringen knytter seg både til å få oversikt over hvilke holdninger som eksisterer i samfunnet, og til å fastslå hvor utbredte de ulike holdningene er.

Blant annet kan markedsundersøkelser og forbrukerstatistikk gi uttrykk for samfunnsoppfatningen. Gjennom slik informasjon fremkommer det opplysninger om forbrukernes ønsker og vaner. På bakgrunn av slike opplysninger kan man utlede en bakenforliggende motivasjon for forbrukernes valg. Motivasjonen er imidlertid ikke nødvendigvis entydig, da det kan ligge ulike og sammensatte ønsker bak forbrukernes valg. Et eksempel er dersom det viser seg at salget av økologiske dyreprodukter øker. En slik utvikling kan være uttrykk for at samfunnet ønsker å prioritere hensynet til dyrets velferd i sine kjøpsvaner, men den kan også ha bakgrunn i at samfunnet i større grad har fokus på egen helse eller på å bevare miljøet.

⁵² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 19.

⁵³ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 9.

⁵⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 12.

I forarbeidene vises det til mediernes økte fokus på dyrevelferd og forbrukernes økte fokus på merking og sporbarhet av varer med animalsk opprinnelse, som uttrykk for samfunnsoppfatningen.⁵⁵ I tillegg vises det til at forvaltningen har opplevd et økende antall henvendelser angående forhold som omhandler dyr, noe som har ført til at dyrevelferd har fått større politisk prioritet enn tidligere.⁵⁶

Alle disse forholdene er av betydning når den rådende samfunnsoppfatningen skal fastsettes. Rettsanvenderen bør derfor gjøre seg kjent med både forbrukersignaler, mediefokus og politiske strømninger ved fastsettelsen av innholdet i den rettslige standarden ”god dyrevelferd”.

3.2.3 Internasjonale kilder

På dyrevernerettens område finnes det flere internasjonale kilder som kan være av betydning for vurderingen av dyrevelferden. Disse vil omtales nærmere under oppgavens kapittel 5. Når det gjelder rettsanvenderens fremgangsmåte ved vurderingen av god dyrevelferd kan det imidlertid kort pekes på at vedkommende må ta stilling til om det foreligger internasjonale kilder som regulerer rettsspørsmålet, og hvilken vekt disse kildene skal tillegges.

En gjennomgang av rettspraksis på dyrevernerettens område viser at domstolen i relativt liten grad trekker inn Norges internasjonale forpliktelser ved behandlingen av saken. Det kan i denne sammenheng vises til LG-2015-193972 og Rt. 2007 s. 469, som omhandler henholdsvis hold av sau og gris. Denne tendensen kan være et uttrykk for at domstolene i stor utstrekning legger til grunn at de internasjonale forpliktelsene er gjennomført gjennom dyrevelferdsloven og forskriftene med hjemmel i loven.

3.3 Forskriftsregulert dyrehold

3.3.1 Innledning

Det er utarbeidet en rekke forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven. Felles for forskriftene er at de skal tjene som redskap for å oppfylle lovens formål om god dyrevelferd, jf. dvl. § 1. Forskriftene stiller mer spesifikke krav for sikring av dyrevelferd tilknyttet forskriftens anvendelsesområde, og kan ha hjemmel i flere av de ulike bestemmelsene i dyrevelferdsloven.

⁵⁵ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 9.

⁵⁶ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 9-10.

På grunn av utstrakt forskriftsregulering, må rettsanvenderen undersøke om det aktuelle rettsspørsmålet reguleres av forskrift. Dersom det foreligger en forskrift som regulerer spørsmålet, må rettsanvenderen ta utgangspunkt i denne. Et særlig spørsmål er om rettsanvenderen på selvstendig grunnlag må undersøke om forskriften er i samsvar med lovens bestemmelser. Dette spørsmålet vil som nevnt bli drøftet under pkt. 3.3.3. I tilfeller hvor det er tale om forskriftsregulert dyrehold, kan som nevnt ulike mothensyn gjøre seg gjeldende. Slike hensyn er gjerne knyttet til dyrehold som er ledd i næringsvirksomhet, og vil behandles under punkt 3.3.5.

Det er regjeringen som utarbeider forskrifter.⁵⁷ Det fremgår av en rekke bestemmelser i dyrevelferdsloven at ”kongen kan gi nærmere forskrifter”.⁵⁸ Etter vanlig praksis må ”kongen” forstås som regjeringen. De fleste av lovens forskrifter er utarbeidet av Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet.

3.3.2 Ulike typer forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven

Mange av forskriftene har en formålsparagraf hvor det fremgår at forskriftens formål blant annet er å ”ivareta god velferd”, ”fremme god trivsel” eller lignende formuleringer knyttet til dyrenes velferd. Slike formålformuleringer er i samsvar med formålet i dyrevelferdsloven, jf. dvl. § 1. Som eksempel kan det vises til forskrift om dyrevelferd ved fremvisning av dyr § 1, og forskrift om velferd for småfe § 1.⁵⁹ Noen av forskriftene med hjemmel i dyrevelferdsloven regulerer bestemte dyrearter, som eksempelvis forskrift om velferd for hest.⁶⁰ Andre forskrifter relaterer seg til bruken av dyret. I denne sammenheng kan det vises til forskrift om bruk av dyr i forsøk.⁶¹ Videre kan forskriften også omhandle den næringsvirksomhet dyret er tilknyttet, som for eksempel forskrift om velferd for produksjonsdyr.⁶²

⁵⁷ <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Lovarbeidet/> (10.03.2017).

⁵⁸ Se for eksempel dvl. § 8 (3), § 10 (2) og § 22 (2).

⁵⁹ Forskrift nr. 1035/2016 og forskrift nr. 160/2005.

⁶⁰ Forskrift nr. 505/2005.

⁶¹ Forskrift nr. 761/2015.

⁶² Forskrift nr. 885/2006.

3.3.3 Kvalitetssikring av forskriftens lovmessighet?

Et sentralt spørsmål er i hvilken utstrekning rettsanvenderen skal kvalitetssikre forskriften i forhold til den bestemmelsen som forskriften har hjemmel i, eller om rettsanvenderen utelukkende skal legge til grunn at forskriften tilfredsstillende lovens krav.

Formodentlig vil bestemmelsene i forskriften oppfylle lovens mål om god velferd gjennom nærmere regler. Som nevnt i punkt 3.3.1 er det forvaltningen ved de ulike departementene som utarbeider forskrifter. Det er imidlertid ikke gitt at forvaltningen i alle tilfeller tolker loven og gjennomfører den i forskrift slik som lovgiver forutsatte da loven ble vedtatt. På den ene siden bør rettsanvenderen derfor på selvstendig grunnlag undersøke om den aktuelle forskriften er i samsvar med lovens krav om god dyrevelferd. At det er forvaltningen, og ikke lovgiver, som utarbeider forskrifter, medfører også at forskrifter ikke har den samme demokratiske forankring som bestemmelser i lov har. Forvaltningen representerer ikke befolkningen, slik som lovgiver gjør. På den andre siden er forvaltningens forskriftsarbeid et utslag av delegert myndighet fra lovgiver. Delegeringen styrker forskriftenes legitimitet som rettskilde. Dersom rettsanvenderen imidlertid finner at forskriften ikke er innenfor lovens rammer, vil betydningen være at lovens bestemmelser går foran reguleringen i forskriften, jf. *lex superior*-prinsippet.⁶³ Det innhold som kan trekkes ut av begrepet god dyrevelferd i loven, setter således skranke for hvilken regulering forvaltningen kan vedta gjennom forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven.

Rettspraksis gir imidlertid føringer i retning av tilbakeholdenhet ved overprøving av forskrifter med hjemmel i lov. I den nevnte pelsdyrdommen anførte Dyrebeskyttelsen Norge at selv om pelsdyroppdrett lå innenfor rammene av forskriften for pelsdyroppdrett, var slikt dyrehold i strid med dyrevernsloven av 1974. Retten tok imidlertid ikke konkret stilling til om pelsdyroppdrett var i strid med loven, da de anså dette for å være lovgivers oppgave. Retten viste til at lovgiver hadde vurdert de etiske og velferdsmessige problemene ved pelsdyroppdrett da loven ble vedtatt, og den faktiske lidelsen til dyrene kunne ikke sies å ha forverret seg siden da. Selv om den konkrete anførselen i saken var om pelsdyroppdrett som sådan var i strid med loven, var det imidlertid indirekte et spørsmål om forskriften var i strid med loven. Dersom retten hadde funnet at pelsdyroppdrett var i strid med loven, ville dette fått de virkninger at også forskriften var i strid med loven, da det var på det rene at dyreholdet

⁶³ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave 2004, s. 134.

lå innenfor rammen av forskriften. At retten unnlot å ta stilling til om forskriften var i strid med loven i en sak som i stor grad forutsatte en slik vurdering, taler for at rettsanvenderen skal legge til grunn at den aktuelle forskriften tilfredsstillende lovens krav.

Selv om retten viser tilbakeholdenhet med å overprøve forskriftens materielle innhold, er det av betydning at det i forvaltningsloven stilles visse saksbehandlingskrav ved utarbeidelse av forskrifter.⁶⁴ Rettsanvenderen bør derfor undersøke om forskriften er vedtatt på riktig grunnlag, og dermed kontrollere den saksbehandling som ligger til grunn for forskriften. På denne måten kan rettsanvenderen påse at forvaltningen har vurdert de relevante hensyn, og bygget på korrekt forståelse av dyrevelferdsloven. Dersom det legges til grunn at forskriften bygger på tilstrekkelig kunnskap, vil det ikke være nødvendig for rettsanvenderen å på selvstendig grunnlag undersøke hvilken adferd og behov dyret har. Det forutsettes da at departementet foretok denne undersøkelsen i forbindelse med utarbeidelse av forskriften. Dersom saksbehandlingen er tilfredsstillende, legges det dermed til grunn at også forskriftens materielle innhold er tilfredsstillende.

3.3.4 Konesjonspliktig dyrehold

Mange forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven er knyttet til såkalt konsesjonspliktig dyrehold. Med konsesjonspliktig dyrehold menes dyrehold som krever tillatelse fra myndighetene, og som eksempler kan nevnes oppdrett av laks, ørret og regnbueørret, og dyr brukt i forsøk.⁶⁵ Slikt dyrehold er således kun tillatt dersom dyreholder har søkt og fått tillatelse til å drive. Ettersom dyreholdet er prisingt myndighetenes tillatelse, er spørsmålet om det kan stilles strengere krav til ivaretagelse av dyrevelferden for konsesjonspliktig dyrehold.

Ivaretagelse av dyrevelferden for dyr som er i menneskers varetekt medfører krav om en viss aktivitet fra dyreholders side. I juridisk sammenheng vil slik aktivitet fra dyreholder sikres gjennom pålegg av handleplikter. Et problem knyttet til handleplikter er deres inngripende virkning i en persons privatliv. Likevel kan det imidlertid tenkes et ”fra det mer til det mindre-prinsipp” i tilfeller med konsesjonspliktig dyrehold. Ved at det aktuelle dyreholdet i utgangspunktet er forbudt, og således krever tillatelse fra myndighetene, bør dyreholder i større grad finne seg i ”inngrep” i sitt privatliv gjennom handleplikter.

⁶⁴ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) kapittel II, III og VII.

⁶⁵ Forskrift nr. 1798/2004 § 5 og forskrift nr. 761/2015 § 5.

Konsesjonspliktig dyrehold er i mange tilfeller tilknyttet næringsutøvelse, og krever spesiell kompetanse eller kunnskap. Av denne grunn kan det også forsvares å stille høyere krav til dyreholder når det gjelder ivaretagelsen av dyrenes velferd. I tillegg knytter dyreholdet seg til dyreholders arbeidsliv, og ikke privatliv, noe som også taler for at det kan innfortolkes strengere krav til konsesjonspliktig dyrehold.⁶⁶ Årsaken er at pålegg av handleplikter vil være et sterkere inngrep i en persons rettssfære i de tilfeller personens privatliv blir berørt av pliktene, enn dersom det er arbeidslivet som er gjenstand for reguleringen.⁶⁷

3.3.5 Relevante hensyn

De fleste former for kommersielt dyrehold er forskriftsregulert. Lovgiver uttaler at dersom nyttehensynene for mennesker er tilstrekkelig store, kan det medføre at hensynet til dyrene må vike.⁶⁸ For kommersielt dyrehold vil blant annet økonomiske og distriktpolitiske hensyn være relevante ved vurderingen av dyrevelferden. At slike hensyn er av betydning når innholdet i god dyrevelferd skal fastsettes, kan belyses gjennom den nevnte pelsdyrdommen.⁶⁹ Lagmannsretten viser blant annet til at pelsnæringen ”i distriktpolitisk sammenheng er en ikke ubetydelig næring”. Uttalelsen viser at ved vurderingen av innholdet i dyrevelferden, vil det være relevant å ta i betraktning om og i hvilken utstrekning dyreholdet skaper arbeidsplasser og næringsvirksomhet i distriktene. Det kan også nevnes at i en sak fra Eidsivating lagmannsrett angående burhøns, ble hensynet til effektiv og økonomisk drift trukket inn som del av interesseavveiningen, og ble avgjørende for resultatet.⁷⁰ Dyrevelferden skal derfor ikke vurderes isolert, men innholdet påvirkes av ulike mothensyn dersom det er tale om kommersielt dyrehold. Disse mothensynene må inngå i en interesseavveining i vurderingen av om kravet til god dyrevelferd er ivaretatt.

Det knytter seg således visse utfordringer til fremgangsmåten for fastsettelse av innholdet i god dyrevelferd. Ytterligere utfordringer viser seg ved vurderingen av dyrevelferden i dyrehold som er forskriftsregulert. I neste kapittel vil det gis en fremstilling av det konkrete innholdet i og terskelen for ivaretagelse av god dyrevelferd.

⁶⁶ Kongerike Norges Grunnlov 17. mai 1814 § 113.

⁶⁷ Se for eksempel Rt. 1995 s. 530.

⁶⁸ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 20.

⁶⁹ Se oppgavens punkt 2.2.1.

⁷⁰ LE-1988-332.

4 Innhold og terskel for god dyrevelferd

4.1 Innledning

I dette kapitlet gis det definisjoner og påvisning av gradforskjeller i dyrevelferdsbegrepet. Begrepets innhold påvirkes av ulike velferdsindikatorer, i tillegg til at Brambellkommisjonens arbeid får betydning for forståelsen.

4.2 Begrepet dyrevelferd

En naturlig forståelse av begrepet velferd tilsier at begrepet har et positivt innhold – at det kreves aktive tiltak for å sørge for at de enkelte individene lever under tilstrekkelig gode forhold. Lovgiver uttaler at god velferd påvirkes av om de grunnleggende behovene er dekket, om dyret får mulighet til naturlige reaksjoner, til å gjøre egne valg i det miljøet det oppholder seg i, om miljøet legger til rette for sosial og utforskende atferd, og om dyret kan leke og spise slik det er naturlig for det å gjøre.⁷¹

I dyrevelferdsmeldingen foretar lovgiver en redegjørelse av begrepet dyrevelferd. Lovgiver viser til at det ikke foreligger en klar definisjon det er enighet om, men at ulike forskere definerer begrepet på ulik måte.⁷² Lovgiver peker imidlertid på at dyrevelferd tar utgangspunkt i det enkelte dyret og dets situasjon, og i samme forarbeider trekkes det paralleller mellom dyrevelferd og trivsel. Det er altså det enkelte individ som står i fokus, og målet er at dette individet skal trives i sin tilværelse. Dyrevelferd omfatter både dyrevern og dyreomsorg.⁷³ Det følger videre av samme forarbeider at dyrevelferden vil avhenge av samspillet mellom ulike faktorer, som for eksempel det fysiske levemiljøet, stell og omsorg og egenskaper ved dyret selv, herunder rase, art, alder, kjønn og tidligere erfaringer. Lovgiver viser samtidig til at når det skal foretas en objektiv vurdering av dyrevelferden, må det tas utgangspunkt i at dyr er tilpasningsdyktige, og at miljøet må tilrettelegges slik at dyret har mulighet til å dekke både sine fysiologiske og adferdsmessige behov. Det pekes videre på at ved ivaretagelse av disse behovene, vil dyret få opprettholdt både den fysiske og psykiske balansen, slik at god dyrevelferd kan oppnås.

⁷¹ Ot.prp nr. 15 (2008-2009) s. 63.

⁷² St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 26-27.

⁷³ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 26.

Begrepet dyrevelferd har således vid rekkevidde, og omfatter aktivisering og ivaretagelse av dyret som overskrider de rent grunnleggende og basale behovene.

4.3 Velferdsindikatorer

For å vurdere nivået på dyrevelferden kan det tas utgangspunkt i såkalte velferdsindikatorer. Velferdsindikatorer beskrives av lovgiver som mål eller parametere som gir uttrykk for målbare tegn hos dyret.⁷⁴ I samme forarbeider vises det til at tegnene dyrene uttrykker, og som kan vises gjennom velferdsindikatorene, antas å ha sammenheng med ellers ikke-målbare følelser hos dyret. Lovgiver betegner disse ikke-målbare følelsene som faktorer som synes viktigst for velferden, eksempelvis smerte, sult og frykt. Videre pekes det på at disse parameterne kan deles inn i hovedgrupper basert på helsetilstand, fysiologiske målinger og atferd. Velferdsindikatorer er således objektive, og kan bidra til en forståelse av hvor god eller dårlig velferden til det enkelte dyr er.

Når det gjelder dyrets helsetilstand, fremgår det av lovens forarbeider at både fravær av sykdom, samt sykdommens alvorlighetsgrad vil være av betydning for dyrevelferden.⁷⁵ I samme forarbeider vises det til at fysiologiske målinger blant annet kan vise stressnivået i blodet. Ikke alt stress antas imidlertid å være negativt. Likevel er det slik at dersom dyret ikke klarer å mestre den situasjonen det er i, og påkjenningen dermed blir vedvarende, vil stresset anses som en trussel mot dyrevelferden.⁷⁶ Både mangel på forutsigbarhet, som endringer i rutiner, samt forventingsbrudd, som avbrutt foring, fremheves av lovgiver som forhold som særlig ofte fører til negative stressreaksjoner. Et annet eksempel som lovgiver viser til er at dyret hindres fra å få en følelse av kontroll over den situasjonen det er i, som for eksempel å rømme fra andre truende dyr. Når det gjelder dyrets atferd, fremgår det av samme forarbeider at atferden er en viktig velferdsindikator. Det pekes på at det ikke bare er utøvelse av normal atferd som vil være av betydning, men også utøvelse av unormal, stereotyp atferd. Stereotyp atferd kan gi uttrykk for at dyret ikke får utløp for sine behov, noe som kan tale for at dyrevelferden ikke er tilstrekkelig god.

⁷⁴ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 27.

⁷⁵ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 28.

⁷⁶ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 28.

4.4 Brambellkommisjonens fem friheter

Også Brambellkommisjonens fem friheter for husdyr kan bidra til klargjøring av innholdet i god dyrevelferd. Den tidligere nevnte Brambellkommisjonen ble opprettet i England på 1960-tallet på bakgrunn av bekymringer ytret angående velferden til dyr i det intensiverte landbruket.⁷⁷ I 1965 utarbeidet kommisjonen en rapport om velferden til produksjonsdyr, hvor det fremgikk fem ulike kriterier for god dyrevelferd.⁷⁸ De fem friheter omtales av lovgiver som et uttrykk for ”ideell velferd”, og omfatter frihet fra sult, tørst og feilernæring, frihet fra unormal kulde og varme, frihet fra frykt og stress, frihet fra skade og sykdom, samt frihet til å utøve normal atferd.⁷⁹

4.5 God eller akseptabel dyrevelferd?

Lovgiver viser til at dyrevelferden kan måles fra å være meget god, til å være meget dårlig.⁸⁰ Når det gjelder hvilken terskel for dyrevelferd som tjener til å oppfylle lovens krav, bør det skilles mellom god og akseptabel dyrevelferd. Det kan som nevnt i kapittel 3 forekomme at et dyr lever under forhold som isolert sett ikke gir god dyrevelferd, men at forholdene aksepteres som en følge av vektleggingen av blant annet økonomiske hensyn. Slik kan det være for dyrehold som ledd i næringsvirksomhet. Terskelen for hvilket dyrehold som er ”godt nok” senkes i slike tilfeller, og kan dermed omfatte dyrehold som ellers ikke ville blitt ansett for å gi god dyrevelferd. Også formålet bak dyreholdet kan være et hensyn som taler for at terskelen for akseptabel dyrevelferd senkes. Som eksempel kan det vises til hold av forsøksdyr for vitenskapelig formål. De metodiske utfordringer knyttet til disse mothensynene er behandlet i oppgavens kapittel 3.

For å illustrere poenget om nivågradering av dyrevelferden, kan det vises til den nevnte pelsdyrdommen.⁸¹ Retten uttaler at pelsdyroppdrett vanskelig kan aksepteres på bakgrunn av en rent etisk betraktning. Uttalelsen kan tolkes slik at retten erkjenner at pelsdyroppdrett isolert sett er uetisk. Selv om dyreholdet er uetisk, aksepterer retten dyreholdet som innenfor

⁷⁷ Cecilie M. Mejdell, ”Dyreetikk i praksis. Noen problemstillinger belyst gjennom uttalelser fra Rådet for dyreetikk” i A. Føllesdal (red.), *Dyreetikk*, 2000, s. 187-209 (s. 189).

⁷⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 65.

⁷⁹ St.meld. nr 12 (2002-2003) s. 26.

⁸⁰ St.meld. nr 12 (2002-2003) s. 27.

⁸¹ Se oppgavens punkt 2.2.1.

terskelen av god dyrevelferd, og dyreholdet ble derfor ikke ansett for å være i strid med dyrevernsloven.

Terskelen for hvilken dyrevelferd som er akseptabel vil dermed avhenge av om dyreholdet gir grunnlag for nevnte hensyn som kan lempe kravet til dyrevelferden. Det finnes imidlertid en nedre grense for akseptabel dyrevelferd, og lovgiver uttaler at selv gode formål ikke kan forsvare en hvilken som helst bruk av dyr.⁸² Den nedre grensen må antas å være på det nivå av dyrevelferd som skal sikres for dyr i pelsnæringen. Det stilles andre krav til dyrevelferden ved for eksempel hold av hund og andre familiedyr. Årsaken er at det vil være legitimt å trekke inn blant annet formålet bak dyreholdet og andre politiske og økonomiske hensyn som motvekt til hensynet til dyrevelferden i næring. Disse hensynene vil medføre en lavere terskel for at dyrevelferden anses som akseptabel, eller med andre ord; tilstrekkelig god.

Fremstillingen i kapittelet viser innhold og terskel for god dyrevelferd basert på interne norske regler. Dyrevelferdsrett er imidlertid et område som er underlagt internasjonal regulering, og innholdet og terskelen for god dyrevelferd kan derfor påvirkes av Norges internasjonale forpliktelser på området. Det vil i det følgende gis en fremstilling av sentrale internasjonale forpliktelser på dyrevernsrettens område.

5 Internasjonale forpliktelser

5.1 Oversikt

Som nevnt i punkt 1.5 vil internasjonale forpliktelser få betydning på de fleste rettsområder i Norge. Internasjonale forpliktelser tjener som ramme for lovgivningen, og får således betydning for tolkningen av innholdet i de ulike lovbestemmelsene. Forpliktelsene kan være av ulik karakter, med ulik grad av rettslig betydning for Norge. Som en følge av at de internasjonale forpliktelsene vil kunne påvirke tolkningen av intern norsk rett, vil det være hensiktsmessig å gi en fremstilling av hvilke internasjonale forpliktelser som gjelder på dyrevernsrettens område, og i hvilken grad disse forplikter Norge.

⁸² St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 20.

I Norge følger vi et dualistisk system, som medfører at det kreves en særskilt gjennomføringsakt for å gjøre en konvensjon gjeldende i intern rett.⁸³ For at Norge skal bli direkte rettslig forpliktet av den internasjonale regelen, må regelen derfor enten transformeres eller inkorporeres i norsk intern rett.⁸⁴ I slike tilfeller gjelder folkerettsregelen som norsk rett. Dersom en folkerettslig regel antas å stride mot en regel i intern norsk rett, medfører imidlertid presumsjonsprinsippet at den norske regel skal forsøkes tolkes slik at den samsvarer med folkerettsregelen.⁸⁵ Presumsjonsprinsippet får likevel bare betydning for folkerettsregler som ikke er transformert eller inkorporert i norsk rett. Gjennom presumsjonsprinsippet søkes det således å unngå folkerettsbrudd, ved at interne regler tolkes på grunnlag av en presumsjon om at disse ikke strider mot folkerettslige forpliktelser. Tanken er at ved ratifisering av konvensjonen har norske myndigheter ønsket at norsk rett skal være i samsvar med konvensjonsreglene. Det er imidlertid slik at dersom motstriden mellom norsk og folkerettslig regel er av en slik betydelig grad at det ikke er mulig å ”tolke bort” motstriden, vil den norske regelen få forrang. En slik løsning ved direkte motstrid følger av det dualistiske systemet.⁸⁶

Dersom en stat unnlater å oppfylle sine folkerettslige forpliktelser, foreligger det et folkerettsbrudd. Det er likevel ikke gitt at et folkerettsbrudd får konsekvenser for staten. Det kreves at den stat som er krenket av folkerettsbruddet gjør ansvar gjeldende.⁸⁷ På dyrevernerettens område kan det imidlertid stilles spørsmålsteget ved om noen stat overhodet er krenket ved brudd på folkeretten, da krenkelsen er begått mot dyr som er objekter i lovens forstand. Det kan likevel tenkes at flere av konvensjonsstatene som har sluttet seg til den aktuelle konvensjonen kollektivt gjennomfører såkalte mottiltak, av for eksempel økonomisk art.⁸⁸ Eksempler på mottiltak kan være handelshindringer og boikott av eksportvarer, og tiltakene kan tydeliggjøre for verdenssamfunnet at folkerettsbruddet ikke aksepteres.⁸⁹ Det mest nærliggende er da at folkerettsbruddet medfører et press på staten som har brutt

⁸³ Jon Gisle, *Jusleksikon*, 4. utgave, 2010, s. 83.

⁸⁴ Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave 2011 s. 59.

⁸⁵ Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave 2011 s. 59.

⁸⁶ Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave 2011 s. 55.

⁸⁷ Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (2001) art. 42 og Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave 2011 s. 306.

⁸⁸ Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave 2011 s. 309.

⁸⁹ Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave 2011 s. 309.

folkeretten, og formodentlig kan presset resultere i at den aktuelle staten handler for å få folkerettsbruddet til å opphøre.

På EØS-rettens område stiller det seg imidlertid annerledes. Regelverket i EU får direkte betydning for Norge som en følge av EØS-avtalen, jf. EØS-loven § 1.⁹⁰ I henhold til EØS-loven § 2 går bestemmelsene som er del av EØS-avtalen, og som dermed er rettslig bindende for Norge, foran intern norsk rett ved motstrid.

Følgelig vil regelverk på dyrevernettens område som Norge har ratifisert og sluttet seg til få direkte rettslig betydning for anvendelsen av intern rett. Betydning av EØS-retten på området vil være av ytterligere direkte art, som en følge av forrangsbestemmelsen i EØS-loven § 2.

Det finnes ulike avtaler og regelverk som får betydning for Norge på dyrevernettens område. Av særlig relevans er rettsakter utarbeidet av Europarådet og EU. Også Verdens handelsorganisasjons og Verdens dyrehelseorganisasjons arbeid kan få betydning. I det følgende gis det en fremstilling av relevante avtaler og regelverk, samt på hvilken måte dyrevernettslige regler påvirkes av folkeretten.

5.2 Europarådets arbeid

Europarådet ble opprettet i 1949, og Norge har vært medlem helt siden starten.⁹¹ Rådet har på nåværende tidspunkt 47 medlemsland.⁹² Formålet med opprettelsen av Europarådet var å styrke samarbeidet på en rekke områder i Europa.⁹³ I dag vedtar Europarådet både konvensjoner og gir anbefalinger med det formål å harmonisere lovgivningen i Europa, samt å utvikle felles europeiske standarder på ulike områder.⁹⁴ Konvensjonene gir direkte folkerettslige forpliktelser for statene som har ratifisert og eventuelt gjennomført disse i intern rett, mens anbefalingene ikke er rettslig bindende. En av de mest kjente konvensjonene utarbeidet av Europarådet er Den europeiske menneskerettskonvensjon.⁹⁵

⁹⁰ Lov 27. nov. 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven).

⁹¹ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 145.

⁹² <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/innsikt/europaradet1/fakta/id578548/> (sist besøkt 16.02.2017).

⁹³ <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/innsikt/norge/id578539/> (14.03.2017).

⁹⁴ <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/innsikt/norge/id578539/> (14.03.2017).

⁹⁵ Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave 2011 s. 238.

Som nevnt i kapittelets innledning, følger det av det dualistiske system at dersom Norge skal bli folkerettslig forpliktet av Europarådets arbeid, må den aktuelle konvensjonen ratifiseres og gjennomføres særskilt i norsk intern rett.

Ett av Europarådets arbeidsområder er dyrevern. Medlemslandene forpliktes inntil en viss grad å sørge for at dyrs helse og velferd ikke blir utsatt for unødvendig risiko ved bruken av dyrene.⁹⁶ Denne forpliktelsen følger av prinsippet om at:

*“for his own well-being, man may, and sometimes must, make use of animals, but that he has a moral obligation to ensure, within reasonable limits, that the animal’s health and welfare is in each case not unnecessarily put at risk.”*⁹⁷

Forpliktelsen gjelder for alle dyr, men er imidlertid begrenset til å være en ”moral obligation”. Fordi forpliktelsen er av moralsk karakter, medfører den ikke direkte rettslige konsekvenser for medlemslandene. Moralske forpliktelser vil kunne anses som en oppfordring til medlemslandene om å ivareta den moralske målsettingen. Slike forpliktelser har derfor kun begrenset betydning i rettslig sammenheng. Det overnevnte prinsippet kan imidlertid tjene som grunnlag for utarbeidelse av konvensjoner, og disse konvensjonene vil kunne få direkte folkerettslig betydning for Norge.

Europarådet har utarbeidet fem konvensjoner for beskyttelse av dyr, hvorav samtlige er ratifisert av Norge.⁹⁸ Disse konvensjonene omhandler beskyttelse av produksjonsdyr i landbruket, kjæledyr, dyr under internasjonal transport, slaktedyr og forsøksdyr.⁹⁹ Det fremgår av forarbeidene til dyrevelferdsloven at det relevante regelverket utarbeidet av Europarådet så langt som mulig er innarbeidet i lovens bestemmelser.¹⁰⁰ Norge har

⁹⁶ St.meld. nr. 27 (2008-2009) s. 40.

⁹⁷http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/biological_safety_and_use_of_animals/Introduction.asp#TopOfPage (16.02.2017).

⁹⁸ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 145.

⁹⁹ European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes (ETS No.087), European Convention for the Protection of Pet Animals (ETS No.125), European Convention for the Protection of Animals during International Transport (ETS No. 193), European Convention for the Protection of Animals for Slaughter (ETS No.102), European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and other Scientific Purposes (ETS No.123) og St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 145.

¹⁰⁰ Ot prp. nr. 15 (2008-2009) s. 15.

gjennomført konvensjonene om beskyttelse av dyr under internasjonal transport, slaktedyr og forsøksdyr i egne forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven, mens de to øvrige konvensjonene er gjennomført ved de enkelte bestemmelsene i dyrevelferdsloven.¹⁰¹

At vi er folkerettslig forpliktet til å oppfylle konvensjonenes innhold medfører som nevnt at presumsjonsprinsippet får betydning i tilfelle eventuell motstrid. For at presumsjonsprinsippet skal få betydning, er det imidlertid en forutsetning at det kan utledes et konkret innhold fra de folkerettslige reglene. De nevnte konvensjonene omhandler et vidt spekter av dyr, med ulike naturlige behov. I tillegg er dyrevernrett et område som stadig er i utvikling, da ny forskning vil påvirke innholdet i kravet til dyrevelferden. Derfor kan det være problematisk å utlede et konkret innhold av de folkerettslige reglene. Dersom det likevel legges til grunn at innholdet klart kan utledes, vil presumsjonsprinsippet medføre at den norske regelen får forrang dersom motstriden er for åpenbar til å kunne ”tolkes bort”. I så tilfelle foreligger det et folkerettsbrudd fra Norges side. Hvilke konsekvenser et slikt folkerettsbrudd kan få, er som nevnt i kapittelets innledning usikkert.

De fem ratifiserte konvensjonene omhandler imidlertid ikke alle dyr. For dyr som ikke er beskyttet av konvensjonene, medfører medlemskapet i Europarådet at Norge bare er forpliktet på et moralsk nivå, jf. det moralske prinsippet presentert ovenfor. En slik forpliktelse vil være av mer generell karakter, ved at det formodentlig er i Norges interesse å følge de moralske retningslinjene som er lagt av Europarådet. Å handle i samsvar med de moralske retningslinjene vil være et uttrykk for respekt for Europarådet, og kan være i Norges interesse i et politisk perspektiv. Dyrene som ikke er omfattet av de fem konvensjonene har således derfor kun et strengt begrenset vern gjennom Europarådet. En moralsk forpliktelse vil på den andre siden kunne ha moral- og holdningsdannende effekt på medlemslandene, da vernet gir uttrykk for ønskede hensyn og formål i Europarådet. På denne måten kan moralske forpliktelser tjene som grunnlag for vedtakelse av interne regler på området.

5.3 EØS-avtalen

Gjennom sitt medlemskap i EØS har Norge forpliktet seg til å gjennomføre deler av EU-regelverket i intern norsk rett. Det finnes ingen helhetlig rettsakt som skal ivareta dyrevelferden generelt i EUs regelverk, men dyrevelferd er omfattet av EØS-avtalens vedlegg

¹⁰¹ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 145.

nr. 1 om veterinære og plantesanitære forhold.¹⁰² Fordi dyrevelferd er en del av EØS-avtalen, plikter norske myndigheter å gjennomføre de dyrevernsrettslige forpliktelsene som følger av EØS-avtalen i norsk rett, og de EØS-rettslige reglene får som nevnt forrang ved motstrid.

EØS-regelverket på området for dyrevelferd består av én forordning og seks direktiver.¹⁰³ Forordningen omhandler transport av levende dyr, og direktivene omhandler beskyttelse av slaktedyr, kalver, svin, produksjonsdyr, eggleggende høner og forsøksdyr.¹⁰⁴ I EØS-retten er forordninger bindende rettsakter, som får direkte virkning for medlemslandene uten særskilt gjennomføring.¹⁰⁵ Direktiver fastsetter på den andre siden ulike mål, og det er opp til hvert enkelt medlemsland å utarbeide mer presise regler i intern rett for oppfyllelse av direktivets mål.¹⁰⁶ Et direktiv kan således gjennomføres i norsk rett gjennom både lov og forskrift. EU har videre utarbeidet en egen ekspertgruppe på dyrevelferd, kalt ”EU platform on animal welfare”, som bistår EU-kommisjonen i spørsmål om dyrevelferd.¹⁰⁷

Forpliktelsene på EØS-rettens område får således direkte rettslig betydning for Norge. Som del av arbeidet med ny dyrevelferdslov uttalte lovgiver at reglene i dyrevelferdsloven av 2009, samt forskrifter med hjemmel i loven, tok sikte på å gjennomføre de gjeldende rettsaktene på EØS-rettens område i norsk intern rett.¹⁰⁸ Uttalelsen viser norske myndigheters intensjon om samsvar mellom EØS-rettens regler og norsk intern rett på området.

5.4 Andre aktører

5.4.1 Generelt

I tillegg til internasjonale regler som medfører direkte rettslige forpliktelser for Norge, finnes det også internasjonale organisasjoner og avtaler som er av mer indirekte betydning. Som eksempler kan nevnes Verdens handelsorganisasjon, WTO, og Verdens dyrehelseorganisasjon, OIE. Disse vil omtales kort i det følgende.

¹⁰² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 15.

¹⁰³ Rfo. 1/2005, Rdir. 93/119/EC, Rdir. 2008/119/EC, Rdir. 2008/120/EC, Rdir. 98/58/EC, Rdir. 1999/74/EC, Rdir. 2010/63/EC og Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 14.

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 14-15.

¹⁰⁵ <http://www.europalov.no/laer-mer/eu-rettsaktene> (21.04.2017).

¹⁰⁶ <http://www.europalov.no/laer-mer/eu-rettsaktene> (21.04.2017).

¹⁰⁷ C/2017/0280.

¹⁰⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 14.

I tillegg kan det nevnes at også blant annet Bernkonvensjonen, som er utarbeidet av Europarådet, og CITES-konvensjonen omhandler behandlingen av dyr.¹⁰⁹ Av plassmessige hensyn vil det imidlertid ikke foretas en redegjørelse av disse øvrige konvensjonene.

5.4.2 Verdens handelsorganisasjon – WTO

WTO regulerer internasjonal handel, og reguleringen baserer seg på mellomstatlige avtaler på globalt nivå. Organisasjonen har utarbeidet Avtalen om veterinære og plantesanitære forhold, også kalt SPS-avtalen. Denne avtalen regulerer hvilke tiltak et land kan iverksette, begrunnet i helsen til mennesker, dyr og planer, uten at tiltaket anses som tekniske handelshindringer.¹¹⁰ I utviklingen av SPS-avtalen legger SPS-komiteen stor vekt på standarder og retningslinjer utarbeidet av blant annet Verdens dyrehelseorganisasjon, OIE.¹¹¹

5.4.3 Verdens dyrehelseorganisasjon – OIE

OIE ble grunnlagt i 1924 og jobber for å fremme og forbedre dyrehelsen på et globalt nivå.¹¹² Bakgrunnen for opprettelsen av organisasjonen var behovet for å bekjempe sykdommer på dyr.¹¹³ Ett av formålene til OIE er å fremheve viktigheten av dyrevelferden som en del av dyrehelsen, og utvikle internasjonale standarder for dyrevelferd.¹¹⁴ OIE utarbeider ulike standarder og retningslinjer for å oppnå dette målet, som kan legges til grunn for praktiseringen av internasjonale handelsavtaler.¹¹⁵

5.5 Oppsummering

Internasjonale forpliktelser kan dermed påvirke tolkningen av og innholdet i norske bestemmelser på området, og således få betydning for både rettsanvendelsen og det materielle innholdet i dyrevelferdslovens bestemmelser. Når det gjelder den konkrete rettslige betydningen internasjonale forpliktelser får for innholdet i dvl. § 23, vil det være nærliggende å slutte at de internasjonale forpliktelsene vil kunne påvirke innholdet i den norske regelen.

¹⁰⁹ Council of Europe Treaty No. 104, Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats og Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.

¹¹⁰ <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/europapolitikk/nyttig-informasjon/140808-lmd-hod-nfd-internasjonalt-plan.pdf> s. 26 (14.03.2017).

¹¹¹ <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/europapolitikk/nyttig-informasjon/140808-lmd-hod-nfd-internasjonalt-plan.pdf> s. 27 (14.03.2017).

¹¹² https://www.wto.org/english/thewto_e/coher_e/wto_oie_e.htm (16.02.2017).

¹¹³ <http://www.oie.int/en/about-us/> (16.02.2017).

¹¹⁴ https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/verdens_dyrehelseorganisasjon_oie.90 (14.03.2017).

¹¹⁵ https://www.wto.org/english/thewto_e/coher_e/wto_oie_e.htm (16.02.2017).

Det er imidlertid slik at det som nevnt i punkt 5.2 kan være problematisk å fastsette konkret hvilket innhold de folkerettslige forpliktelsene har. Derfor kan det også være vanskelig å konkludere med nøyaktig hvilken betydning de internasjonale reglene vil få for innholdet i dvl. § 23.

Når det gjelder metoden for tolkningen av dvl. § 23, vil de internasjonale forpliktelsesens betydning være avhengig av hvilket dyr det er tale om i den aktuelle sak. Dersom dyrearten eller dyreholdet er regulert av en internasjonal rettsakt, bør rettsanvenderen identifisere den aktuelle rettsakten og forsøke å utlede hvilke krav som stilles til både levemiljø og dyrevelferd i det enkelte tilfelle.

6 Det materielle innholdet i dyrevelferdsloven § 23

6.1 Innledning

For gjengivelse av bestemmelsens ordlyd vises det til kapittel 1. Dette kapittelet vil ta for seg det materielle innholdet i dvl. § 23. Da hovedkravet i bestemmelsen er at dyrets levemiljø skal gi god velferd, vil det i kapittelet fokuseres på hva som ligger i kravet til levemiljø, og på hvilken måte dyrets levemiljø kan bidra til god dyrevelferd. I kapittelet vil det også drøftes hvem som er pliktsubjekt etter bestemmelsen. En annen sentral del av dvl. § 23 er pliktsubjektets aktivitetsplikt. Aktivitetsplikten omhandler hvor mye som kreves av pliktsubjektet i form av tiltak og andre aktive handlinger for at bestemmelsen kan anses overholdt. Det vil i denne sammenhengen foretas en drøftelse om hvorvidt aktivitetsplikten er like omfattende i de tilfeller det er tale om dyr som holdes til kommersielle formål, og dyr som holdes i privat sammenheng. Til slutt vil det drøftes hvorvidt innholdet i kravet til ”artstypiske og individuelle behov” bidrar til forståelsen av begrepet dyrevelferd. Et særlig spørsmål er om lovens henvisning til momentene ”stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd” tilfører noe nytt i forhold til det generelle innholdet i begrepet god dyrevelferd.¹¹⁶

¹¹⁶ Se redegjørelsen av begrepet ”god dyrevelferd” i oppgavens kapittel 4.

Det bør nevnes at forgjengeren til dvl. § 23 kun omfattet dyrs oppholdsrom, og dermed var begrenset til å regulere forhold innendørs.¹¹⁷ Det følger uttrykkelig av forarbeidene til dyrevelferdsloven at § 23 delvis er en videreføring av bestemmelsen i dyrevernsloven av 1974, men at bestemmelsen har en mer generell utforming enn tidligere.¹¹⁸ Dvl. § 23 har således et videre anvendelsesområde enn den tidligere gjeldende § 4 første ledd i dyrevernsloven av 1974. I det følgende gis det en nærmere fremstilling av anvendelsesområdet til dvl. § 23.

6.2 Bestemmelsens anvendelsesområde

Innledningsvis kan det være hensiktsmessig å klargjøre hvilke dyr som omfattes av dvl. § 23. Lovens virkeområde er regulert av § 2. Av bestemmelsen følger det at loven gjelder for ”pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tiftokreps, blekksprut og honningbier.” Etter forarbeidene omfatter tiftokreps noen av de krepsdyrene som er mest kjent for folk, slik som hummer, krabbe og reker.¹¹⁹ Ordlyden i dvl. § 23 første ledd medfører ingen begrensninger i forhold til lovens generelle anvendelsesområde, og bestemmelsen omfatter således de dyrene som er nevnt i dvl. § 2.

Lovgiver peker på at dvl. § 23 blant annet omfatter forsøksdyr, dyr på slakterier, tamrein, akvakulturdyr og villfisk i steng, samt familie- og hobbydyr.¹²⁰ Uttalelsen viser at bestemmelsen omfatter både dyr som er del av nærings- og produksjonsvirksomhet, og dyr som holdes til private formål. Dvl. § 23 får således anvendelse for et vidt spekter av dyrearter.

For at dvl. § 23 skal komme til anvendelse er det imidlertid ikke tilstrekkelig at den aktuelle dyrearten omfattes av bestemmelsen. Det kreves i tillegg at dyret ”holdes”. Ordlyden tilsier at dyret må være i menneskelig varetekt, og dermed faller viltlevende dyr utenfor bestemmelsen. Videre må vilkåret kunne knyttes til det sted dyret oppholder seg. Gode grunner taler for at det må stilles krav om en viss grad av permanens til dyrets oppholdssted. Lovgiver uttaler at det ikke vil være naturlig å stille de samme kravene til levemiljøet ved kortvarig opphold på et slakteri, som ved annet dyrehold.¹²¹ Bakgrunnen for at kravene må kunne lempes i tilfeller hvor dyrets opphold på det aktuelle stedet er av rent kortvarig art, kan være at slikt opphold

¹¹⁷ Se dyrevernsloven av 1974 § 4 (1) og Ot. prp. nr. 15 (2008-2009) s. 63.

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 108.

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

¹²⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 108.

¹²¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 108.

ofte vil være den eneste reelle muligheten for å oppnå formålet for bruken av dyret. Et eksempel kan gis i tilfelle hvor en gris holdes med det formål å være del av svinekjøttproduksjon. Selv om levemiljøet er tilfredsstillende i lovens forstand under dyrets langvarige opphold på gården, vil det stilles lavere krav til miljøet ved den relativt korte transporten og slakterioppholdet. Slik kortvarig opphold er en begrenset del av dyrets levemiljø, og kan derfor ikke få avgjørende betydning. I tillegg er transporten og oppholdet da en nødvendig forutsetning for den produksjonen grisen er en del av. Grisen vil imidlertid likevel være omfattet av dvl. § 23, men det stilles lavere krav til levemiljøet ved opphold av kortvarig art. Kravet om at dyret må ”holdes” har videre nær sammenheng med kravet om ”dyreholder”. Årsaken er at dersom et dyr er i en dyreholders varetekt, medfører dette at dyret naturligvis også holdes.

Dvl. § 23 kommer således til anvendelse for et vidt spekter dyr, så lenge de er i en persons varetekt, og dermed ikke er viltlevende.

6.3 Pliktsubjekt

Dvl. § 23 relaterer seg til et pliktsubjekt, som pålegges ansvar for å påse at bestemmelsens innhold oppfylles. Bestemmelsens pliktsubjekt er ”dyreholder”. I det følgende vil det redegjøres for hvem som omfattes av begrepet dyreholder, og således er pålagt plikter etter dvl. § 23.

Det følger av lovens forarbeider at alle dyr som er eiet av noen har en dyreholder, og at vedkommende både kan være den som eier dyret, eller den som har permanent eller midlertidig ansvar for dyret.¹²² Lovgiver viser til at dyreholder både er den som er formell eier av dyret, og den som har ansvaret når eier ikke har det.¹²³ Ved fastsettelsen av hvem som er pliktsubjekt, må det tas utgangspunkt i hvem som har ansvaret for dyret på det aktuelle tidspunktet. Hvilken mulighet vedkommende har til å påvirke dyrets tilværelse vil være av betydning for vurderingen.¹²⁴ Dersom vedkommende har mulighet til å påvirke dyrets tilværelse, må det anses som rimelig at personen også pålegges et ansvar etter loven. I forarbeidene uttales det at ved dyrehold er dyret prisgitt den behandling det får fra

¹²² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93.

¹²³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 96.

¹²⁴ Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 249.

mennesker.¹²⁵ De personer som kan påvirke behandlingen av et dyr, har også makt til å avgjøre dyrets velferdstilstand. Med slik makt bør det også følge et visst ansvar. Ansvarliggjøring etter dyrevelferdsloven kan derfor lettere aksepteres som rimelig i de tilfeller hvor vedkommende har store påvirkningsmuligheter på dyrets velferd og trivsel. Ansvaret dvl. § 23 pålegger dyreholder bør derfor stå i forhold til vedkommendes muligheter for å påvirke dyrets velferd.

Lovgiver eksemplifiserer begrepet dyreholder ved å vise til at den som er ansvarlig for dyretransport og slakteri må anses som dyreholder når dyret er i deres, og ikke eiers varetekt.¹²⁶ Eksempelet viser at rollen som dyreholder kan endres, avhengig av hvem som har det overordnede ansvaret for dyret på det tidspunktet som er til vurdering. Til illustrasjon vil sauebonden være dyreholder frem til sauene sendes til slakteri. På dette tidspunktet overtar den ansvarlige for dyretransporten ansvaret, og trer således inn i rollen som dyreholder.

Et særlig spørsmål er om pliktsubjektet i dvl. § 23 er begrenset til private personer, eller om også juridiske personer kan ansvarliggjøres etter bestemmelsen. I en avgjørelse fra Høyesterett i 2009 ble et slakteri ansett som ansvarlig etter dagjeldende dyrevernav. Bakgrunnen var at slakteriet i løpet av en helg hadde føret flere lam og sauer med feil type fôr, noe som resulterte i både død og lidelse for flere av dyrene.¹²⁷ Slakteriet ble idømt foretaksstraff, jf. straffeloven av 1902 § 48 a.¹²⁸ At saken gjaldt foretaksstraff etter straffeloven har ingen betydning for vurderingen av hvem som kan være pliktsubjekt etter dyrevernavgivningen. Idømmelsen av foretaksstraff viser at slakteriet hadde forsømt sine plikter som dyreholder i henhold til dyrevernaven, og resultatet ble således straff etter strl. 1902 § 48 a, jf. dyrevernaven av 1974 § 31. Saken har overføringsverdi til vurderingen pliktsubjektet etter dyrevelferdsloven, da vedtakelsen av ny lov i 2009 ikke medførte innholdsendringer i begrepet dyreholder. En avgjørelse av nyere dato som kan nevnes er HR-2016-2507-A, hvor daglig leder i et fiskeoppdrettsanlegg blant annet ble dømt for å ikke ha satt i gang nødvendig lusebehandling på laksebesetningen, jf. dvl. § 37, jf. § 24. Begge disse avgjørelsen viser at også juridiske personer kan anses som dyreholder, og således være pliktsubjekt etter dvl. § 23.

¹²⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 11.

¹²⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 96.

¹²⁷ Rt. 2009 s. 1595.

¹²⁸ Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven eller strl.).

Gjennomgangen viser at hensyn som må trekkes inn ved vurderingen av om hvem som er pliktsubjekt etter dvl. § 23 omfatter hvem som har det overordnede ansvaret for dyret, og således har mulighet til å påvirke den situasjonen dyret er i. Avgjørelsen av hvem som må anses som dyreholder i henhold til dvl. § 23 må derfor tas på bakgrunn av en avveining av disse hensynene. Avgjørelsen må basere seg på hvem som står nærmest til å pålegges ansvar etter loven. Videre kan både private og juridiske personer være pliktsubjekter etter dvl. § 23.

6.4 Hovedkrav: Miljøet skal gi god velferd

6.4.1 Hva er ”miljø”?

Kjernen i dvl. § 23 er at det miljøet dyret holdes i skal gi dyret god velferd. Kravet nødvendiggjør både en drøftelse av hva som omfattes av begrepet ”miljø”, samt en drøftelse av på hvilken måte miljøet kan påvirke dyrs velferd. For redegjørelse av innholdet i velferdskravet, vises det til fremstillingen under oppgavens kapittel 4.

En naturlig språklig forståelse av begrepet ”miljø” tilsier at det favner vidt. Forarbeidene viser til at begrepet omfatter forhold både innendørs og utendørs.¹²⁹ Videre viser lovgiver til kvaliteten på luften, vær- og lysforhold, vannkvalitet, terreng, vegetasjon, tilgang på mat og beite, solitært og sosialt miljø, tilgang på skjul, fravær av parasitter og rovdyr, samt tilstrekkelig fravær av ubehagelige sanseinntrykk som eksempler på hva som omfattes av begrepet ”miljø”. Andre forhold som må antas å omfattes av begrepet er størrelsen på dyrets oppholdssted, temperatur, støy og adgang til ulike innretninger på oppholdsstedet. Lovgiver uttaler videre at ”egnet miljø” er avgjørende for dyrs velferd, gode helse og kondisjon.¹³⁰

Loven legger opp til at miljøet kan påvirkes av dyreholder for å tilpasses dyrets behov på best mulig måte. Etter forarbeidene skal dvl. § 23 sette generelle retningslinjer for utforming av ”egnet miljø” til dyrets beste, og det påpekes at bestemmelsen stiller krav om at dyrs grunnleggende miljøbehov skal være oppfylt.¹³¹ Det sentrale poenget er at dyreholder gjennom sin aktivitet kan tilrettelegge og påvirke omstendigheter rundt dyret på en slik måte at miljøet blir ”egnet” for dyret. Dersom det på grunn av dyrets naturlige behov og opprinnelige forutsetninger er umulig for dyreholder å tilrettelegge miljøet på en slik måte at tilstrekkelig god dyrevelferd oppnås, vil dyreholdet stride mot dvl. § 23. I denne sammenheng

¹²⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 108.

¹³⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 63.

¹³¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 108.

finnes det dyrearter det er ulovlig å holde i Norge, jf. forskrift om fremmedartede dyr m.v.¹³² Lovgivers begrunnelse for forbudet er at dyr som omfattes av forskriften ikke vil kunne tilpasse seg det miljøet de tilbys i Norge, og av den grunn vil dyreholdet medføre dårlig velferd for disse dyrene.¹³³

Begrepet ”miljø” favner således vidt og omfatter påvirkning av ulike karakterer.

6.4.2 Konkrete krav til dyrets levested

Lovgiver utdyper i dvl. § 23 første ledd første punktum at miljøet skal ”gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd.”. Spørsmålet er hvilke krav som må stilles til levestedet for at slik mulighet skal foreligge. Bestemmelsens ordlyd tilsier at dyreholder plikter å legge til rette for ulike aktiviteter. Mulighet for slik naturlig atferd vil være en indikator på at levestedet er tilfredsstillende.

At lovgiver bruker formuleringen ”og annen naturlig atferd” i avslutningen av første setning i dvl. § 23 første ledd, må forstås slik at formuleringen er en samlebetegnelse for stimulerende aktiviteter, bevegelse og hvile. Av denne grunn vil innholdet i ”annen naturlig atferd” behandles først i fremstillingen.

6.4.2.1 ”Naturlig atferd”

”Naturlig atferd” for et dyr kan både være av fysisk og mental karakter. Et eksempel er grisens behov for å bruke trynet til graving eller lignende aktivitet. Det fremgår av forskrift om hold av svin § 21 at griser skal ha tilgang på tilstrekkelig mengde materiale som de kan undersøke, rote i og sysselsette seg med.¹³⁴ Likevel er det flere eksempler på naturlig atferd mennesker lovlig kan forhindre dyrene fra å utøve, ofte under henvisning til økonomiske hensyn. Et eksempel er i pelsdyrnæringen, hvor rev og mink holdes i nettingbur av begrenset størrelse, til tross for sterke naturlige behov for blant annet streifing og jakt.¹³⁵ Loven tillater dermed å holde dyr i miljø hvor grunnleggende naturlig atferd begrenses. Av denne grunn kan det utledes at lovens formulering om ”naturlig atferd” kan begrenses til å kun omfatte enkelte deler av dyrets naturlige atferd.

¹³² Forskrift nr. 3/1976.

¹³³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 61.

¹³⁴ Forskrift nr. 175/2003.

¹³⁵ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 94.

Et annet eksempel på et konkret krav til miljøet på bakgrunn av dyrets naturlige atferd er tilstrekkelig plass, og dermed mulighet for dyr med lav status i en gruppe til å trekke seg tilbake fra aggressive gruppemedlemmer.¹³⁶ Når flere dyr oppholder seg sammen kan det oppstå konflikter mellom dyrene. Slike konflikter kan føre til skader, og i tillegg kan selve muligheten for konflikt være et stressmoment. Av den grunn er det viktig at miljøet legger til rette for at flokken på egen hånd kan regulere nærheten mellom individene, og dermed skape den harmoni som er naturlig og ønskelig for gruppen. Dersom oppholdsstedet til dyret er for lite eller ikke innrettet på en slik måte at det er muligheter til å trekke seg tilbake, kan det derfor føre til at dyrets naturlige behov, og således dyrevelferden, ikke ivaretas på tilstrekkelig måte.

6.4.2.2 ”Stimulerende aktiviteter”

Med ”stimulerende aktiviteter” må forstås aktiviteter av både fysisk og psykisk art. Både fysiske og psykiske aktiviteter kan være av stor betydning for dyr, og helt sentrale elementer for å oppnå god velferd. Noen aktiviteter er nært knyttet til en dyrearts naturlige atferd, som for eksempel behovet til høns for å ”bade” i sand eller jord.¹³⁷ Å unngå å legge til rette for slike aktiviteter kan i mange tilfeller medføre begrensninger for dyret, som reduserer dyrets trivsel og velferd. Et eksempel er kalver som fødes som ledd i melkeproduksjon. Kalvene blir separert fra mordyret kort tid etter fødselen. Kalver har et sterkt naturlig behov for å die, og det har derfor blitt vanlig å installere smokk eller lignende innretninger i bingen hvor kalven oppholder seg, for å kompensere for manglende kontakt med moren.¹³⁸ At kalven benytter seg av smokken vil kunne betegnes som en ”stimulerende aktivitet”. Slike innretninger kan tenkes å ha positiv effekt på dyrevelferden, ved at kalvens naturlige behov for å die blir ivaretatt.

Frisk luft, mosjon og tilgang på dagslys kan også omfattes av begrepet ”stimulerende aktiviteter”.¹³⁹ Utendørs opphold vil stimulere både dyrets fysiske og psykiske behov, uavhengig av hvilken art det er tale om.

6.4.2.3 ”Bevegelse”

Med ”bevegelse” forstås dyrets mulighet til å reise seg, legge seg, strekke seg, klø seg og lignende naturlig og nødvendig atferd.¹⁴⁰ Slik mulighet for bevegelse er en forutsetning for at

¹³⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 108.

¹³⁷ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 84.

¹³⁸ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 63.

¹³⁹ Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 256.

dyret skal kunne utøve naturlig atferd, og således helt sentralt for å sikre god dyrevelferd. Miljøet må legge til rette for bevegelsesmuligheter ved å gi dyret stor nok plass å oppholde seg på, uten ubehagelige og begrensende innretninger. Det er også viktig at tettheten av dyr på området ikke er så stor at det medfører uakseptable bevegelsesbegrensninger.

6.4.2.4 ”Hvile”

At dyr har krav på ”hvile” innebærer at miljøet må legge til rette for at dyret kan trekke seg tilbake på et roligere sted hvor det får mulighet til å slappe av og sove. Hvile er viktig for alle dyrearter, selv om det er artsbestemte variasjoner. I tillegg krever også mange unge og eldre dyr mer søvn og hvile enn andre voksne dyr. Kravet til hvile kan ivaretas ved at lyset skrur av på natten og miljøet gjøres roligere enn det er på dagtid.¹⁴¹ Dersom hvilen skal oppfylle sitt formål om å bidra til god dyrevelferd, må kvaliteten på hvilen som tilbys være god nok. At kvaliteten må være god nok innebærer blant annet mulighet for dyret til å ligge en plass som er komfortabel og føles trygg. Tidligere var det for eksempel ikke krav om myk liggeplass for kyr. Forskning hadde imidlertid bevist at kyr foretrekker en myk liggeflate i stedet for å ligge på hardt og kaldt betonggulv, i så stor grad at kyrne valgte å hvile flere timer mindre i døgnet dersom de bare hadde betonggulv å ligge på.¹⁴² Denne forskningen medførte at det nå er fastslått i forskrift om hold av storfe § 22 annet ledd at kyr skal ha tilgang på liggeplasser med mykt underlag.¹⁴³ Det myke underlaget forutsettes å gi kyrne tilgang på hvile av tilstrekkelig god kvalitet.

6.4.3 Konkrete miljøtiltak for å ivareta dyrs velferd

Som nevnt i oppgavens punkt 4.2, trekker lovgiver paralleller mellom god dyrevelferd og trivsel.¹⁴⁴ Spørsmålet om på hvilken måte miljøet kan påvirke dyrs velferd, kan derfor formuleres som et spørsmål om på hvilken måte miljøet kan påvirke dyrs trivsel. Det er dette spørsmålet som vil drøftes i det følgende.

Ved avgjørelsen av om miljøet er tilrettelagt på et slik måte at dyret trives, kan vurderingen tas med utgangspunkt i Brambellkommisjonens fem friheter og andre velferdsindikatorer.

Ved å holde dyr i fangenskap, vil dyret kun ha begrenset mulighet til å utøve naturlig, normal

¹⁴⁰ Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 257.

¹⁴¹ Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 257.

¹⁴² St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 161.

¹⁴³ Forskrift nr. 665/2004.

¹⁴⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 108.

atferd.¹⁴⁵ Det avgjørende er således hvordan dyreholder tilrettelegger miljøet, slik at dyrets trivsel og velferd ivaretas på tilstrekkelig god måte.

Det kan tenkes flere ulike tiltak som kan iverksettes for å bedre velferden til dyr som holdes. En rekke slike tiltak er nedfelt i forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven. I alle tilfelle må dyreholder som nevnt ta utgangspunkt i kjent kunnskap om dyrearten, og innordne dyrets miljø og omgivelser slik at dyrets naturlige behov best blir ivaretatt. En slik tilretteleggelse vil være av forskjellig karakter, avhengig av hvilken dyreart som vurderes. Den videre drøftelsen vil foregå gjennom en systematisering av dyr i ulike typetilfeller, med utgangspunkt tatt i dyrevelferdsmeldingen. Dyrene som vil bli omtalt er hund, oppdrettsfisk og pelsdyr. Inndelingen forutsettes å gi en bredde i redegjørelsen av tiltak, da dyreholdet er av både ulikt formål og karakter.

6.4.3.1 Hund

I forarbeidene omtales hunden som husdyret av eldst opprinnelse, og hunder er derfor sterkt domestisert.¹⁴⁶ Lovgiver betegner hunden som et flokkdyr, som har et naturlig behov for mye søvn. Det er avlet frem en rekke ulike hunderaser, og disse vil ha varierende atferd. Felles er imidlertid behov for leking, daglig mosjon og sosial omgang med andre hunder eller mennesker.¹⁴⁷ I tillegg kan alle hunderaser ha varierende behov for stell i form av klipping av klør, børsting av pels og rengjøring av blant annet øyne og ører.¹⁴⁸

Tilrettelegging av miljøet til en hund kan innebære å gi hunden regelmessige turer hvor den får mulighet til å bruke sin luktesans, møte andre hunder, og bli fysisk og mentalt utfordret. En hund med tynnere pels bør kun utsettes for kaldt uteklima i den grad det er forsvarlig. Miljøet må videre legge til rette for at hundens behov for søvn og hvile blir ivaretatt, ved at hunden kan trekke seg tilbake til et rolig sted ved behov og ønske.

Hundehold er ikke regulert i forskrift, men i 2014 utarbeidet Mattilsynet en såkalt tilsynsveileder for hund.¹⁴⁹ Formålet til veilederen er å fremme dyrevelferdslovens formål,

¹⁴⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 12.

¹⁴⁶ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 111.

¹⁴⁷ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 111-113.

¹⁴⁸ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 113.

¹⁴⁹ https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/stell_av_kjaeledyr/slik_skal_hunden_og_katten_din_stelles.16902 (20.03.2017).

men veilederen er ikke bindende.¹⁵⁰ Likevel vil den kunne fungere som en retningslinje for hundehold. Brudd på veilederen vil imidlertid ikke automatisk føre til brudd på dyrevelferdsloven. Av veilederen fremgår det blant annet at hunder skal gis daglig aktivitet og mosjon. Det må antas at det skal mer til for at blant annet manglende mosjon fører til brudd på dvl. § 23 enn det som fremgår av veilederen. En slik forståelse av bestemmelsen har støtte i rettspraksis. En tendens i rettspraksis er at det må være tale om et større antall hunder, og manglende mosjon og annet vanstell må strekke seg over et visst tidsrom. Et eksempel som kan nevnes er Rt. 1994 s. 1272, hvor 60-81 hunder over en periode på fire måneder fikk ”minimal mosjon”.

6.4.3.2 Oppdrettsfisk

Det drives oppdrett av flere forskjellige fiskearter, og de ulike artene har ulike naturlige behov. Blant annet er vannets temperatur og oksygenivå av stor betydning for fiskens velferd, og begge disse faktorene vil variere avhengig av hvilken fiskeart det er tale om.¹⁵¹ Lovgiver peker på at smittsomme sykdommer i besetningen er særlig utfordring ved fiskeoppdrett.¹⁵² Det vises til at sykdomsutbredelse i laksefisk ble forsøkt avhjulpet ved vaksine, noe som imidlertid medførte alvorlige bivirkninger i form av bukhinnebetennelse på en stor del av de vaksinerte fiskene. I tillegg betegner lovgiver forekomsten av lakselus som et betydelig velferdsproblem. Lovgiver påpeker at høy dyretetthet kan resultere i skader på fisken, og at stress kan medføre dårlig velferd.¹⁵³ Det vises også til at intensivert drift har ført til ulike produksjonslidelser hos fiskene.

For å ivareta dyrevelferden for oppdrettsfisk er det således nødvendig å iverksette tiltak som avhjelper de nevnte problemene. For det første må temperatur og oksygenivå tilpasses den aktuelle fiskearten, og det må utvikles løsninger som gjør at miljøet ikke påfører fiskene ulike sykdommer. En slik løsning kan tenkes å være nedjustering til lavere dyretetthet i merdene. For å begrense fiskenes stressnivå kan det være ønskelig med minst mulig menneskelig håndtering. Fisker er ikke domestisert, og kontakt med mennesker vil kunne øke stresset, og således ha negativ effekt på dyrevelferden. Derfor bør miljøet i seg selv være av en slik

¹⁵⁰https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/gjeldende_regelverk/veiledere/tilsynsveileder_hund.16904/binar_y/Tilsynsveileder%20-%20hund (20.03.2017).

¹⁵¹ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 56.

¹⁵² St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 58.

¹⁵³ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 59.

kvalitet at smittsomme sykdommer forekommer i minst mulig grad, og dermed vil forbyggende vaksinasjon være overflødig, og stressnivået reduseres. Dersom vaksiner imidlertid må anvendes, bør det undersøkes om vaksinene kan gis på annen måte enn ved kontakt med mennesker.

6.4.3.3 Pelsdyr

I Norge holdes både blårev, sølvrev, mink, ilder og chinchilla som ledd i pelsproduksjon.¹⁵⁴ Drøftelsen vil imidlertid avgrenses til å bare omfatte mink. Hold av pelsdyr er forskriftsregulert.¹⁵⁵

Minken beskrives i forarbeidene som et meget aktivt og nysgjerrig dyr.¹⁵⁶ Det vises til at minken lever solitært i naturen, og hevder revir. Videre lever minken av jakt på byttedyr, og har naturlig nær tilknytning til vannområder. I motsetning til blant annet hund, er minken og de andre pelsdyrene i liten grad domestisert.¹⁵⁷ At minken i liten grad er domestisert betyr at den har vanskelig for å tilpasse seg et liv i fangenskap.¹⁵⁸

Som ledd i pelsproduksjonen lever mink utendørs i bur bestående av netting.¹⁵⁹ For mink som veier mindre enn 4,2 kg skal gulvarealet på buret være minst 0,27 m², mens mink som veier mer enn 4,2 kg skal ha et gulvareal på minst 0,47 m².¹⁶⁰

Som tiltak for å bedre minkens levemiljø er krav om at burene skal inneholde et såkalt aktivitetsobjekt, som kan bestå av blant annet en kålrot, et kjøttbein eller en trepinne.¹⁶¹ Det kan imidlertid hevdes at et slikt objekt vanskelig kan sies å tilfredsstillere minkens naturlige behov for blant annet aktivitet og nysgjerrighet. Det kan også pekes på at fordi minken i liten grad er domestisert, bør det være rimelig at minken holdes i et miljø som i størst mulig grad ligner et liv i frihet, og som legger til rette for utøving av naturlige behov.

¹⁵⁴ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 94.

¹⁵⁵ Forskrift nr. 296/2011.

¹⁵⁶ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 94.

¹⁵⁷ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 95.

¹⁵⁸ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 94.

¹⁵⁹ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 96.

¹⁶⁰ Forskrift nr. 296/2011 § 25 (5).

¹⁶¹ Forskrift nr. 296/2011 § 11 (6) og St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 96.

Det er imidlertid slik at både lovgiver, regjeringen og domstolene har gitt uttrykk for at oppdrett av mink og andre pelsdyr ikke er i strid med dyrevelferdsloven. I den tidligere nevnte pelsdyrdommen fant lagmannsretten at pelsdyroppdrett ikke var i strid med dyrevennloven av 1974.¹⁶² Lovgiver tok også uttrykkelig stilling til og fant at pelsdyroppdrett godtas ved vedtakelsen av dyrevelferdsloven. Rettens avgjørelse vil derfor være veiledende for lovligheten av pelsdyroppdrett også etter dyrevelferdsloven.

Som nevnt i kapittel 1.1 utarbeidet Næringskomiteen i januar 2017 en innstilling om pelsdyrnæringen, hvor komiteen konkluderte med at selv om det finnes en rekke dyrevelferdsmessige utfordringer i pelsdyrholdet, kan disse utfordringene løses ved innstramminger i regelverket og tiltak for å styrke etterlevelsen av dette regelverket.¹⁶³ Med ”regelverk” sikter Næringskomiteen til pelsdyrforskriften.¹⁶⁴

6.4.3.4 Oppsummering

Som redegjørelsen viser, stilles det ulike krav til tilpasning av dyrets levemiljø avhengig av hvilken dyreart det er tale om. For dyrehold som er ledd i næringsvirksomhet spiller økonomiske hensyn en relativt stor rolle, som kan medføre lemping av kravene til tiltak for tilrettelegging av levemiljøet. En slik lemping vises best ved hold av pelsdyr. Rev som brukes i pelsproduksjon har flere likhetstrekk med hunder, ved at begge arter er sosiale, aktive og intelligente dyr. Likevel er det stor forskjell når det gjelder vurderingen av hvilket levemiljø som godtas. Denne forskjellen kan begrunnes i de ulike mothensyn som gjør seg gjeldende, og disse mothensynene vektlegges således tyngre enn hensynet til dyrenes velferd.

6.5 Aktivitetsplikt

6.5.1 Innledning

At dyreholder er pålagt en aktivitetsplikt fremkommer av vilkåret ”skal sikre” i dvl. § 23 første ledd. Temaet for drøftelsen er pliktens rekkevidde. Aktivitetsplikten henger nært sammen med nødvendig kunnskap om dyret, og denne nære sammenhengen vil bli belyst. Et særlig spørsmål er om det stilles ulike krav til aktivitet i næringsutøvelse, og ved private formål. Det vil videre tas stilling til hva som er problematisk med å pålegge personer handleplikter.

¹⁶² Se oppgavens kapittel 2.2.1.

¹⁶³ Innst. 151 S. (2016-2017) s. 1.

¹⁶⁴ Innst. 151 S. (2016-2017) s. 2.

At dyreholder ”skal sikre” et miljø som gir god velferd tilsier at vedkommende har en aktiv plikt til å sørge for at de dyrene han har ansvar for lever i et kvalitativt godt nok miljø. I forarbeidene vises det til at dyreholder på en aktiv måte må arbeide for at det individuelle dyret skal leve godt.¹⁶⁵ Det er således ikke tilstrekkelig for dyreholder å verne dyrene eller å unnlate å påføre dyrene belastninger som negativt påvirker deres levemiljø og velferd.

6.5.2 Sammenhengen mellom aktivitetsplikt og krav til kunnskap

Det følger av forarbeidene til loven at miljøet skal tilpasses artens behov.¹⁶⁶ I

dyrevelferdsmeldingen uttales det at kunnskap hos den som steller dyr er en nødvendig forutsetning for et forsvarlig dyrehold.¹⁶⁷ Videre fremgår det av dvl. § 6, jf. § 1, at det av hensyn til dyrets velferd stilles visse krav til dyreholders kompetanse. Det fremgår således av lovens bestemmelser, samt uttalelser i forarbeidene, at ved anskaffelse av dyr påtar dyreholder seg et ansvar for dette dyret. For at dyreholder skal kunne oppfylle dette ansvaret, er det av vesentlig betydning at vedkommende innehar tilstrekkelig kunnskap om det aktuelle dyret. At dyreholder må ta utgangspunkt i kunnskap om dyret, kan også utledes fra formuleringen ”ut fra artstypiske og individuelle behov” i dvl. § 23 første ledd. Dersom dyreholder skal være i stand til å sikre dyret god velferd med dette utgangspunktet, er det også her en forutsetning at vedkommende har satt seg inn i hvilke behov det enkelte dyr har.

For at aktivitetsplikten skal kunne overholdes, er det også av betydning at dyreholder er oppmerksom på og innehar kunnskap om innholdet i begrepet dyrevelferd, samt terskelen for god dyrevelferd. Videre må dyreholder ta de nødvendige skritt og iverksette de tiltak som kreves, for på en aktiv måte sørge for å ivareta dyrets velferd gjennom det miljøet dyret lever i. Hvilke skritt, og således hvor stor grad av aktivitet som kreves av dyreholder, vil variere avhengig av hvilket dyr det er tale om. Det sentrale er at terskelen for god dyrevelferd må være nådd.¹⁶⁸ Denne terskelen vil som nevnt være ulik for de ulike typer dyrehold. De fleste forskrifter på området gir anvisning om detaljerte minstekrav for oppfyllelse av loven.

6.5.3 Ulikt aktivitetskrav i næring og i privat dyrehold?

Som nevnt gjør andre mothensyn seg gjeldende i vurderingen av dyrevelferden i tilfeller hvor dyreholdet er del av næringsutøvelse. Spørsmålet er om det er adgang til å pålegge dyreholder

¹⁶⁵ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 26.

¹⁶⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 108.

¹⁶⁷ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 54.

¹⁶⁸ Se drøftelsen under kapittel 4.

en mer omfattende aktivitetsplikt i de tilfeller vedkommende holder dyr som ledd i næringsutøvelse.

Visse former for næringstilknyttet dyrehold er konsesjonspliktig.¹⁶⁹ At dyreholdet er konsesjonspliktig, vil med utgangspunkt i et ”fra det mer til det mindre-perspektiv” tale for at det er rimelig å pålegge dyreholder strengere plikter. Myndighetene bør derfor ha adgang til å pålegge relativt vidtgående plikter på personer som søker slik tillatelse.

Selv om dyreholdet ikke er konsesjonspliktig, vil det som ledd i næringsvirksomhet i alle tilfelle knytte seg til dyreholders arbeidsliv, og ikke privatliv. At dyreholdet er knyttet til dyreholders arbeid, vil kunne begrunne større adgang til pålegg av plikter enn hva som godkjennes som inngrep i en persons privatliv. Det finnes flere hensyn som taler for en videre adgang til pålegg av handleplikter i tilfeller av næringsutøvelse, enn i tilfeller hvor dyr holdes i privat sammenheng. At dyr som holdes som ledd i næringsutøvelse anses som et produkt, rettfærdiggjør visse vilkår knyttet til produksjonen. At det stilles krav til selve produksjonen av et produkt er ikke uvanlig. Fra andre bransjer kan det som eksempel trekkes parallell til olje- og gassproduksjon, hvor det stilles en rekke produksjonsbetingelser gjennom både lov og forskrift.¹⁷⁰ Dersom en person velger å livnære seg gjennom en bestemt type virksomhet, vil det være rimelig at vedkommende også godtar de betingelser som er tilknyttet slik virksomhet. Ulike hensyn vil begrunne slike betingelser for ulike typer næringsvirksomhet.

Dersom dyreholdet er ledd i matproduksjon, kan ivaretagelsen av dyrevelferden gjennom aktivitetsplikt ha stor betydning for folkehelsen. Gjennom konsumering av dyreprodukter kan mennesker tenkes å påføres ulike sykdommer som kan være en trussel for befolkningens helse. Et eksempel i denne sammenheng er at det er registrert flere tilfeller av e. coli-utbrudd i Norge. I 2012 var eggerøre smitekilden til et utbrudd av e. coli hvor over 300 personer ble smittet av bakterien.¹⁷¹ Ivaretagelse av god dyrevelferd vil kunne ha stor betydning for utbredelse av sykdommer hos dyr, og således forhindre at sykdommer overføres til mennesker.¹⁷² I tillegg viser forarbeidene til det utviklingstrekk at forbrukerne blir mer

¹⁶⁹ Se oppgavens punkt 3.3.4.

¹⁷⁰ Lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet og forskrift nr. 653/1997.

¹⁷¹ <https://www.fhi.no/sv/utbrudd/oversikt-over-storre-utbrudd/utbrudd-av-e.-coli-infeksjon-eks.eh/> (21.03.2017).

¹⁷² <https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/animalwelfare> (23.03.2017).

opptatte av velferden til produksjonsdyrene.¹⁷³ Forbrukerhensyn taler derfor også for en anledning til pålegg av en utstrakt aktivitetsplikt for personer som holder dyr som ledd i næringsvirksomhet. Til slutt kan nevnes at lovgiver viser til god dyrevelferd som et samfunnsgode, noe som vil berøres nærmere under oppgavens punkt 7.1.2.¹⁷⁴ At dyreholder gjennom en utstrakt aktivitetsplikt pålegges å ivareta dyrevelferden vil derfor være av selvstendig verdi for samfunnet. Dette hensynet er sentralt for dyrehold som ledd i næringsvirksomhet. Årsaken er at et stort antall dyr er del av slikt dyrehold, og god behandling av disse dyrene får derfor betydning som et viktig samfunnsgode.

Når det gjelder hold av dyr i privat sammenheng, vil pålegg av aktivitetsplikt være et inngrep i vedkommendes privatliv. Spørsmålet er dermed hvor store inngrep i privatlivet som kan aksepteres.

Aktivitetsplikten ved privat dyrehold vil innebære instruksjoner fra myndighetene om hvordan privatpersoner skal ta hånd om sine eiendeler. En slik plikt til å følge instruksjoner må kunne begrunnes med utgangspunkt i legitime hensyn. Ettersom det er tale om et levende vesen som lovgiver uttaler har evne til å både sanse og føle, er det ulike hensyn som begrunner inngrep i privatlivet enn det som er tilfelle når det er tale om en eiendel som ikke besitter disse evnene.¹⁷⁵ Selv om dyr rettslig sett er objekter og kan være menneskers eiendom, har dyr på bakgrunn av sine evner visse egne interesser. Disse interessene skal ivaretas gjennom lovens krav om god dyrevelferd. Kravet om god dyrevelferd begrunner således inngrep i privatlivet til enkeltpersoner som holder dyr. Når det gjelder hvor store inngrep som kan godtas, vil inngrepets art og grad måtte veies opp mot lovens krav og målsetting om god dyrevelferd.

6.6 Lovens henvisning til ”artstypiske og individuelle behov”

6.6.1 Innledning

Av dvl. § 23 første ledd første punktum fremgår det at dyrets velferd skal vurderes ”ut fra artstypiske og individuelle behov”. Formuleringen innebærer at innholdet i ”god dyrevelferd” konkretiseres. Spørsmålet er om henvisningen til de nevnte vilkårene i dvl. § 23 tilfører noe nytt til det generelle innholdet i den rettslige standarden om god dyrevelferd, eller om

¹⁷³ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 46.

¹⁷⁴ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 17.

¹⁷⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9.

formuleringen i bestemmelsen er overflødig.¹⁷⁶ Det vil i denne sammenheng være hensiktsmessig å redegjøre for hva som er innholdet i vilkårene ”artstypiske og individuelle behov”.

6.6.2 Innholdet i vilkårene ”artstypiske og individuelle behov”

Ordlyden ”artstypiske og individuelle behov” tilsier at det må tas hensyn både til de generelle behovene for den aktuelle dyrearten, og de behovene som er spesielle for det enkelte individ. En slik forståelse er i tråd med den tradisjonelle forståelsen av ”god dyrevelferd” som rettslig standard i loven. Forarbeidene er imidlertid tause om hvordan avveiningen mellom de artstypiske og individuelle behovene skal foretas.

Kunnskap står som nevnt i kapittel 4 sentralt ved ivaretagelsen av dyrets behov. Tilpasning av miljøet til artens behov vil bidra til at kravet om god dyrevelferd oppfylles. Et eksempel på artstypiske behov kan være behov for sosial kontakt med andre artsfrender, et behov som vil variere med hvilken dyreart det er tale om. Flokkdyr, for eksempel tamrein, har et sosialt behov som innebærer at de bør få oppholde seg med andre medlemmer av flokken. Katter har på den andre siden ikke et tilsvarende behov.

Når det gjelder de behovene som er spesielle for det enkelte individ, utdyper forarbeidene i liten grad hva slike behov omfatter. Det nevnes imidlertid at man bør unngå å overføre et dyr fra et ”beriket miljø” til et fattigere miljø, da dette kan føre til dårlig velferd for dyret.¹⁷⁷ I juridisk litteratur vises det til at individuelle behov for eksempel kan være kjønn, alder, helse, temperament og tidligere opplevelser.¹⁷⁸ For slike individuelle behov er det nærliggende å anta at en forutsetning må være en viss kontakt mellom dyreholder og det enkelte dyr.

Dersom individuelle behov skal kunne identifiseres, må både dyret og dyreholder være i en posisjon som gjøre det mulig å avdekke disse behovene. En slik posisjon vil blant annet innebære at dyreholder har kunnskap om det enkelte dyret som ikke bare er basert på generell kunnskap om dyrearten. Dyreholder må også være oppmerksom på blant annet dyrets alder, temperament og tidligere opplevelser. Det er imidlertid ikke klart i hvor stor grad slik kunnskap skal kunne kreves av dyreholder. Individuelle behov kan blant annet tenkes avdekket gjennom en undersøkelse av dyrets helse og eventuelle behov for medisinsk hjelp.

¹⁷⁶ Se redegjørelsen av ”god dyrevelferd” i oppgavens kapittel 4.

¹⁷⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

¹⁷⁸ Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 255.

Dersom det blir klart at ett eller flere dyr fra samme besetning har behov for rutinemessig medisinsk hjelp, kan dette indikere at dyrevelferden ikke er god nok for dyrene.¹⁷⁹

I de tilfeller det er tale om en dyreholder som har ansvaret for et stort antall dyr, slik det ofte vil være i næringsbasert dyrehold, kan det være utfordrende for dyreholder å ha oversikt over det enkelte dyrs individuelle behov. Fordi det er vanskelig for dyreholder å ha en slik oversikt, kan det derfor være utfordrende for dyreholder å ivareta dyrenes velferd ut fra ”individuelle behov”.

Innholdet i ”artstypiske og individuelle behov” fremstår således som en ren konkretisering og eksemplifisering av lovgiver på hva som er vurderingstemaet ved fastsettelsen av innholdet i ”god dyrevelferd”. Begrepene synes ikke å tilføre noe nytt til innholdet i ”god dyrevelferd”, da de allerede omfattes av innholdet i den rettslige standarden. At lovgiver likevel har valgt å uttrykkelig vise til slike behov ved vurderingen av god dyrevelferd kan fremstå som et forsøk på å understreke at behovene er sentrale ved vurderingen av om dyrevelferden er ivaretatt. Videre kan formuleringen i dvl. § 23 første ledd første punktum forstås som en oppfordring til dyreholder om å innhente kunnskap om dyrets artstypiske og individuelle behov, for så å benytte denne kunnskapen som utgangspunkt for tilrettelegging av levemiljøet.

6.7 Levemiljøet som middel for å oppnå god helse, trygghet og trivsel

6.7.1 Sammenhengen mellom levemiljø og helse

Det fremgår av dvl. § 23 første ledd annet punktum at levemiljøet skal ”fremme god helse” for dyret. Spørsmålet er på hvilken måte levemiljøet kan påvirke dyrets helse.

At levemiljøet skal ”fremme god helse” tilsier at ved valg av hvilket miljø dyret skal leve i, skal hensynet til dets helse prioriteres. I likhet med vilkåret ”skal sikre” i bestemmelsens første setning, medfører vilkåret ”fremme” at dyreholder pålegges en viss aktivitetsplikt. Dyreholder skal legge til rette for at miljøet dyret lever i kan ha positiv effekt på dyrets helse. Begrepet kan forstås ved å ta i betraktning endringen som fulgte med dyrevelferdsloven av 2009. Med den nye loven ble som nevnt i oppgavens punkt 1.2 fokuset endret fra å verne dyr fra påkjenning, til å aktivt søke å ivareta dyrets trivsel og velferd. Begrepet ”fremme” handler om å ivareta helsen, slik at målet om god dyrevelferd kan oppnås. I denne sammenheng er det ikke tilstrekkelig at dyreholder begrenser sitt ansvar til å bare beskytte dyret mot dårlig helse.

¹⁷⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

Siktemålet må være at dyret skal få ivaretatt sin gode helse, og ivaretakelsen må gjøres ved en tilrettelegging av dyrets levemiljø.

Fravær av sykdommer og skade omfattes av begrepet ”god helse”. Dersom dyret holdes i et miljø som bidrar til at immunforsvaret er godt, slik at dyret holder seg robust, kan det unngås at dyret påføres sykdommer og skade. Dersom dyret imidlertid holdes i et miljø som bidrar til at dyret blir disponibel for sykdommer og rammes av disse, må det legges til grunn at kravet etter dvl. § 23 første ledd annet punktum ikke er oppfylt. Det kan likevel ikke kreves at dyret faktisk blir rammet av slik sykdom eller skade, jf. vilkåret ”fremme” god helse. Dersom miljøet ikke i tilstrekkelig grad tilrettelegger for fravær av risikoen for sykdom og skade, vil vilkåret heller ikke være oppfylt. Miljøet må være egnet til å ivareta og bidra til at dyrets helse både er og fortsetter å være på et forsvarlig nivå.

En følge av at dyrets helse er tilstrekkelig god, er at dyret ikke er preget av sykdom eller andre helseplager. Som årsak til sykdom og andre helseplager kan det være naturlig å trekke et skille mellom arv og miljø. Både arv og miljø kan være grunnlaget for dårlig helse. Det er likevel slik at dvl. § 23 er begrenset til å gjelde de tilfeller hvor det er miljøet som påfører dyret redusert helse. Mennesker kan riktignok påvirke arven til dyr gjennom avl, men slik helsepåvirkning faller inn under dvl. § 25. Videre er det slik at helsepåvirkning gjennom levemiljø henger nært sammen med dvl. § 24, som gjelder tilsyn og stell. Dårlig helse som følge av levemiljøet kan avhjelpest ved at dyreholder gir dyret godt stell. Slik vil det for eksempel kunne være i et tilfelle hvor en hund lever store deler av sitt liv utendørs, og hundens pels av den grunn floker og tover seg. Dersom dyreholder er påpasselig med å gi hunden godt nok stell i form av blant annet børsting av pelsen, kan man unngå at hunden blir preget av dårlig helse som følge av levemiljøet.

Et eksempel fra rettspraksis som viser at dyrs levemiljø medførte dårlig helse er en dom fra Sør-Østerdal tingrett.¹⁸⁰ Saken omhandlet en kvinne som hadde ansvar for 25 hunder. Retten anvendte dyrevernsloven av 1974 § 4 første ledd om egnet tilholdssted. Saken har imidlertid relevans for forståelsen av dvl. § 23 ettersom bestemmelsen fra dyrevernsloven er videreført og innlemmet i dagens lov. I saken hadde hundene hatt et stort uteareal å bevege seg på, men området var skittent og dekket av ekskrementer. Retten uttalte at dette ikke bare var plagsomt for hundene, men også klart utsatte hundene for smittefare. I tillegg lå det planker med

¹⁸⁰ TSOST-2009-156253.

utstikkende spiker og andre skarpe gjenstander på de områdene hundene oppholdt seg på. Et slikt levemiljø satte hundene i fare for å skade seg. Videre ble små valper holdt i rom som ikke ga tilstrekkelig beskyttelse for vær og vind.

Et miljø som gir økt risiko for skade og sykdom er derfor ikke i samsvar med lovens krav om god dyrevelferd.

6.7.2 Levemiljøets påvirkning på dyrets trygghet og trivsel

Dersom dyrets levemiljø er av en slik karakter at det kan ”bidra til trygghet og trivsel”, vil levemiljøet samtidig bidra til at det oppnås god dyrevelferd. Spørsmålet i denne sammenheng er på hvilken måte levemiljøet kan påvirke dyrets trygghet og trivsel.

I forarbeidene gis det føringer på hva som omfattes av begrepet ”trygghet”. Det vises til at trygghet omfatter dyrets behov for å søke skjul eller sosial beskyttelse dersom det blir skremt, trekke seg unna truende artsfrender, ikke bli utsatt for skremmende opplevelser og ikke oppleve direkte trusler og angrep fra for eksempel rovdyr.¹⁸¹ Det siktes dermed både til dyrets opplevde trygghetsfølelse, og ytre omstendigheter som kan medføre fare for dyret. Andre tilfeller hvor utrygghet kan oppstå er dersom relasjonen mellom dyret og de mennesker det omgås ikke er godt, dersom det stadig skjer endringer i form av omrokking i den gruppen dyret er del av, skifte av dyrets oppholdssted og uforutsigbare endringer i rutinene for stell.¹⁸²

For at dyret skal kunne oppleve trygghet, kan det være av stor betydning at dyret blir sosialisert og gjennom gradvis tilvenning blir trygg på situasjoner som ellers kunne fremkalt frykt.¹⁸³ Eksempler kan være at dyret tilvennes høye og brå lyder fra blant annet trafikkstøy, å være alene i perioder og å ha kontakt med mennesker og andre dyr.

Videre presiseres det i forarbeidene at formuleringen ikke innebærer et krav om at dyr skal oppleve absolutt trygghet.¹⁸⁴ Det pekes på at det sentrale er at dyrets levemiljø skal bidra til muligheten for opplevelse av trygghet. Lovgiver understreker således at dyr ikke skal beskyttes fra enhver opplevelse av utrygghet. En slik forståelse av loven synes rimelig, da et krav om å beskytte alle dyr som holdes fra all opplevelse av utrygghet vil være urealistisk å

¹⁸¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

¹⁸² Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 260.

¹⁸³ Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 261.

¹⁸⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

oppnå. Det vil blant annet være naturlig at det i en flokk med flere dyr verserer en viss grad av mindre trygge opplevelser knyttet til sammensetningen av de ulike dyrene. Ikke alle vil komme like godt overens med hverandre, og i slike tilfeller kan det oppstå konflikter. Å skulle beskytte alle individene mot faren for slike naturlige konflikter, og således opplevelse av utrygghet, vil være svært vanskelig.

Lovgiver peker på at trygghet er en viktig miljøfaktor, da uro, frykt, angst og stress kan føre til dårlig velferd for dyret.¹⁸⁵ I samme forarbeider trekker lovgiver en linje mellom trygghet og trivsel. Det vises til at trygghet er viktig for dyrets trivsel. Det tas således utgangspunkt i at dersom dyret føler seg trygt, vil opplevelsen av trygghet bidra til at trivselen til dyret øker, noe som vil ha positiv innvirkning på dyrevelferden.

Trivsel er som nevnt i oppgavens punkt 4.2 en sentral del av begrepet dyrevelferd. Lovgiver viser til at trivsel er et grunnleggende mål etter dyrevelferdsloven, og at begrepet er inntatt i flere av forskriftene til både dyrevernloven og dyrevelferdsloven.¹⁸⁶ Lovgiver forklarer videre viktigheten av begrepet ved å vise til internasjonalt regelverk, hvor ”well-being” er et sentralt begrep. Det vises til at begrepet ”well-being” er et vidt begrep, men at begrepet omfatter både tilfredshet og glede. Ved at lovgiver har trukket frem begrepet ”well-being”, ser det ut til at intensjonen er å fremheve at dyr skal leve i et miljø som legger til rette for glede og tilfredshet – med andre ord at dyrs levemiljø bør spille en sentral rolle som bidrag til trivsel for dyret. Slik tilrettelegging kan gjøres ved å tilpasse levemiljøet til dyrets behov, og på denne måten bidra til at dyret trives i sin tilværelse. En slik følelse av god trivsel vil bidra til å bedre dyrevelferden, som er et mål etter dyrevelferdsloven, jf. dvl. § 1.

6.8 Krav om ”egnet og trygt tilholdsrom”

Det er et eget krav etter dvl. § 23 annet ledd at dyr skal ha ”adgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode”. I det følgende vil det redegjøres for hva kravet innebærer. Krav om tilholdsrom må antas å i utgangspunktet omfattes av bestemmelsens første ledd.¹⁸⁷ At lovgiver har valgt å nedfelle et eksplisitt krav til tilholdsrom i bestemmelsen, kan ses som en understreking av at tilholdsrom er en sentral del av dyrets levemiljø.

¹⁸⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 63.

¹⁸⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 63.

¹⁸⁷ Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 250.

Etter forarbeidene vil hva som er et egnet tilholdsrom variere ut fra forhold som dyrets art, rase, alder, helsetilstand, samt geografiske og klimatiske forhold.¹⁸⁸ Både ytre omstendigheter, samt artstypiske og individuelle forhold vil således være av betydning for vurderingen. I forarbeidene presiseres det videre at et egnet tilholdsrom må gi mulighet for en tørr og trekkfri oppholdsplass hvor dyrene blant annet kan stå og ligge. Det pekes videre på at et egnet tilholdsrom som hovedregel er en bygning med vegger og tak. Det stilles således krav til kvaliteten på tilholdsrommet. Dyret skal ha mulighet til å trekke seg tilbake fra vær og vind, og kunne legge seg ned og hvile i rommet. I noen tilfeller kan det imidlertid tillates enklere tilholdsrom, med for eksempel tre vegger og tak.¹⁸⁹ Det vises til at dette kan være i tilfeller hvor de klimatiske forholdene og forholdene ved den enkelte art tilsier det.

Lovgivers utdyping av innholdet i kravet til egnet og trygt tilholdsrom skiller seg med dette ikke i særlig grad fra det generelle innholdet i kravet til levemiljø i bestemmelsens første ledd. Derfor kan det synes overflødig å inkludere et eget ledd i dvl. § 23 som regulerer tilholdsrom.

På ett område tilfører imidlertid dvl. § 23 annet ledd noe nytt til bestemmelsen. Lovgiver nevner eksplisitt krav om beskyttelse mot brann i relasjon til dvl. § 23 annet ledd.¹⁹⁰ Bedre beskyttelse fra og forebygging av brann var et viktig formål bak forslaget om ny dyrevelferdslov, med bakgrunn i et ønske om å forhindre dyretragedier.¹⁹¹ I Norge forekommer det flere branner i husdyrbygninger enn i land det er naturlig å sammenligne oss med.¹⁹² Likevel fremkommer det av proposisjonen at muligheter for evakuering ikke er relevant for alle dyrearter, deriblant slaktekyllinger.¹⁹³ Det pekes på at i stedet for å forsøke evakuering, må det fokuseres på forebyggende tiltak. Årsaken til at det gjøres forskjell med grunnlag i dyrearter, er muligens at det er mer utfordrende å utarbeide systemer for effektiv evakuering av noe arter enn andre. At slaktekyllinger trekkes frem som eksempel på en art som ikke bør prioriteres i evakueringsarbeidet, kan komme av at disse dyrene har tung kroppsvekt og svake bein, noe som gjør at de ikke kan bevege seg særlig langt og hurtig. I

¹⁸⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

¹⁸⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

¹⁹⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

¹⁹¹ Innst. S. nr. 226 (2002-2003) s. 8.

¹⁹² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 64.

¹⁹³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

tillegg lever de på områder med høy dyretetthet, noe som også kan vanskeliggjøre evakueringsarbeidet.

Dvl. § 23 annet ledd om egnet og trygt tilholdsrom er nært knyttet til lovens § 8.

Bestemmelsen omhandler driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger. Slike forhold krever også at miljøet dyret lever i er trygt og egnet for dyret, og at dyrevelferden på denne måten ivaretas.

Videre må dvl. § 23 annet ledd ses i sammenheng med dvl. § 24 første ledd bokstav b, hvor det fremkommer at dyreholder skal sikre at dyr beskyttes mot farer. Et trygt tilholdsrom gir dyret mulighet til å oppholde seg et sted hvor det ikke finnes farer. Kravet til trygt tilholdsrom kan videre illustreres gjennom en dom fra Eidsivating lagmannsrett avsagt i 2016. Saken omhandlet fire hester som oppholdt seg i en stall hvor det blant annet lå strødd planker med utstående spikre, som potensielt kunne påføre hestene skade.¹⁹⁴

At adgangen til egnet og trygt tilholdsrom gjelder ”utenom normal beiteperiode” innebærer at man må ta stilling til når den normale beiteperioden for dyret er. Normal beiteperiode kan variere med art og geografiske forhold, men for de aller fleste dyrearter i Norge vil det være tale om sommeren.¹⁹⁵ Det følger av forarbeidene at både tamrein og oppdrettshjort kan ha normal beiteperiode hele året.¹⁹⁶ Følgelig gjelder ikke nødvendigvis kravet i dvl. § 23 annet ledd for disse dyreartene. Dersom vilkåret ”beiteperiode” skal være oppfylt, må det være tale om en dyreart som faktisk beiter. Slike dyr er for eksempel sau, hest og kyr.

6.9 Forskriftshjemmel

Som nevnt i oppgavens punkt 3.3.1 finnes det en rekke forskrifter utarbeidet med hjemmel i dyrevelferdsloven. Noen av disse forskriftene har hjemmel i dvl. § 23 tredje ledd, som gir forvaltningen kompetanse til å nærmere regulere dyrs levemiljø gjennom forskrift. Eksempler på forskrifter med hjemmel i dvl. § 23 tredje ledd er forskrift om dyrevelferd ved fremvisning av dyr, forskrift om bruk av dyr i forsøk og forskrift om hold av pelsdyr.

¹⁹⁴ LE-2016-13986.

¹⁹⁵ Inger Helen Stenevik og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave*, 2011 s. 264.

¹⁹⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109.

Felles for disse forskriftene er at de gir mer konkrete regler for hvilke spesielle krav som gjelder for levemiljøet ved hold av ulike dyr. Forskriftsreglene er spesielt tilpasset ulike dyr og ulike dyrehold.

7 Prosessuelle spørsmål med betydning for anvendelsen av dyrevelferdsloven § 23

7.1 Innledning

7.1.1 Oversikt

Dyrevelferdslovens materielle bestemmelser må ses i sammenheng med den prosessuelle adgangen til å håndheve de materielle pliktene som loven pålegger. Muligheten til håndheving av lovens regler vil ha betydning for hvor effektivt dyrevelferden ivaretas. Effektiv ivaretagelse av dyrevelferden er derfor avhengig av søksmålsadgangen. Fordi dyr er juridiske objekter, er det nødvendig at andre rettssubjekter kan reise sak med påstand om brudd på dyrevelferdsloven. Adgang til å reise søksmål vil dermed være av stor betydning for effektiv ivaretagelse av dyrevelferden. I kapittelet avgrenses det mot straffesaker knyttet til brudd på dvl. § 23.

Det kan i denne sammenheng nevnes at Mattilsynet er tillagt tilsynsmyndigheten for å følge opp at reglene i dyrevelferdsloven blir overholdt, jf. dvl. § 30 første ledd. Det følger av samme bestemmelse at Mattilsynet også kan fatte enkeltvedtak for å sikre etterlevelse av lovens regler. Spørsmålet om søksmålsadgang ved brudd på dvl. § 23 blir derfor aktuelt i de tilfeller Mattilsynet har forholdt seg passivt og ikke grepet inn i en sak som omhandler en eventuell overtredelse av bestemmelsen. Både private og organisasjoner kan ha søksmålsadgang. Det mest aktuelle er imidlertid at det er dyrevennorganisasjoner som reiser sak om brudd på dvl. § 23, og derfor behandles organisasjoners søksmålsadgang mest inngående. Det vil likevel først gis en kort oversikt over privates søksmålsadgang.

7.1.2 Kort om privates søksmålsadgang

I tvl. § 1-3 stilles det krav til den rettslige interessen, herunder krav til søksmålsobjektet og reelt behov for partene. Søksmålsobjektet må være et "rettskrav". Det reelle behovet viser seg gjennom partenes tilknytning til kravet, samt søksmålsobjektets aktualitet. I

relasjon til dvl. § 23, er det tilknytningskravet som er det mest problematiske. Fokuset i fremstillingen vil derfor være tilknytningskravet.

Det kan kort nevnes at det er ikke tvilsomt at sak om brudd på dvl. § 23 er et rettskrav, da kravet både er regulert av rettsregler, og håndhever den interesse som beskyttes av regelen.¹⁹⁷ Kravet til aktualitet medfører på sin side at en dom i saksøkers favør må få rettsvirkninger for vedkommende, og det må avgrenses mot fortidige og fremtidige forhold.¹⁹⁸

Når det gjelder tilknytningskravet, må partene ha en slik tilknytning til søksmålsgjenstanden at saksøkeren har en beskyttelsesverdig interesse i å få dom overfor den aktuelle saksøkte.¹⁹⁹ På en ene siden har lovgiver som nevnt i punkt 6.5.3 vist til at god dyrevelferd er et kollektivt samfunnsgode. Uttalelsen kan forstås slik at ivaretakelsen av god dyrevelferd er i samfunnsborgernes interesse, og taler da for at privatpersoner har en beskyttelsesverdig interesse i å få dom. Ved en slik forståelse må hensynet til god dyrevelferd anses som et så viktig hensyn at alle, også privatpersoner, må bidra til å sikre at det blir ivaretatt. Det kan også vises til at ”enhver” er pålagt hjelpe- og varslingsplikt etter dvl. §§ 4 og 5. Loven pålegger således privatpersoner ansvar. Likevel er det slik at å ivareta kollektive samfunnsgoder mest naturlig vil være oppgaven til myndighetene eller andre organisasjoner. Å pålegge privatpersoner et slikt ansvar til å reise søksmål synes å være lite hensiktsmessig. Reglene i dvl. §§ 4 og 5 gir videre regler om å i gitte situasjoner kontakte politiet eller Mattilsynet. At disse skal kontaktes tilsier at politiet og Mattilsynet er i bedre stand til å ivareta dyrevelferden gjennom sine tiltak enn det privatpersoner er gjennom søksmålsadgang. I tillegg fører det faglige innholdet i dvl. § 23 til at det kan være vanskelig for privatpersoner å vurdere muligheten for brudd på bestemmelsen.

Selv om det synes lite hensiktsmessig å pålegge privatpersoner ansvar for håndhevelse av dvl. § 23, kan det ikke utelukkes at tilknytningskravet i tvl. § 1-3 er oppfylt i visse tilfeller. Det kan altså tenkes tilfeller hvor det blir avsagt fastsettelsesdom for brudd på dvl. § 23 i tvist mellom private. Det bør likevel nevnes at det per dags dato kun er reist tre sivile saker som omhandler brudd på dvl. § 23. Alle disse sakene omhandler gyldigheten av vedtak truffet av

¹⁹⁷ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 364 og blant annet Rt. 2010 s. 897 U avsn. 25.

¹⁹⁸ Jørgen Vangsnes, *Sivilprosess i et nøtteskall*, 2015 s. 61.

¹⁹⁹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 365.

Mattilsynet eller politiet, og det er dyreholder som saksøker Staten i alle sakene.²⁰⁰ At det ikke finnes noen tilfeller i rettspraksis hvor privatpersoner saksøker andre privatpersoner for brudd på dvl. § 23, taler for at privatpersoners søksmålsadgang ikke er vidtgående.

7.2 Nærmere om organisasjoners søksmålsadgang

Når det gjelder organisasjoners søksmålsadgang ved brudd på dvl. § 23, kan det både tenkes søksmål om privatrettslige og offentligrettslige forhold. Et privatrettslige forhold vil være søksmål rettet mot en privatperson for brudd på bestemmelsen, mens et offentligrettslige forhold kan være søksmål rettet mot Staten om mangler ved forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven. Søksmålgjenstandene vil da være henholdsvis påstand om brudd på dyrevelferdsloven, og lovligheten av forskrift. I begge tilfeller vil det foreligge et rettskrav i henhold til tvl. § 1-3 første ledd.²⁰¹ I det følgende vil det gis en fremstilling av hvilke muligheter dyrevennorganisasjoner har til å håndheve de materielle bestemmelsene i dyrevelferdsloven gjennom søksmål.

Generelt kan det vises til at det fremkommer av tvl. § 1-4 første ledd at ”foreninger og stiftelser kan reise søksmål i eget navn om forhold som det ligger innenfor organisasjonens formål og naturlige virkeområde å ivareta”, forutsatt at vilkårene i § 1-3 er oppfylt. For gjennomgang av vilkårene i tvl. § 1-3 vises det til redegjørelsen under pkt. 7.1.2.

I følge Skoghøy er det avgjørende om rettssubjektet har karakter av en interesseorganisasjon for interesser som blir håndhevd gjennom søksmålet.²⁰² Det avgjørende vil være om søksmålet vil få virkninger for interesser som faller innenfor organisasjonens formål og naturlige virkeområde.²⁰³ Organisasjonen må videre fremstå som en naturlig representant for de interesser som håndheves gjennom søksmålet.²⁰⁴ Etter rettspraksis er det organisasjonens faktiske virksomhet, og ikke bare formålet i vedtektene som er av betydning.²⁰⁵ Et annet moment er om det finnes andre organisasjoner som er nærmere å gå til søksmål.²⁰⁶

²⁰⁰ TvL. § 1-5, og LH-2013-16358, TGJOV-2015-72930 og TLFOT-2012-58473.

²⁰¹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 363-364.

²⁰² Jens Edvin A. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 2. utgave 2014, s. 440.

²⁰³ Jens Edvin A. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 2. utgave 2014, s. 440.

²⁰⁴ Rt. 2012. s. 901 avsn. 13 og Jens Edvin A. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 2. utgave 2014, s. 440.

²⁰⁵ Rt. 2003 s. 833 A avsn. 34-35.

²⁰⁶ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 366.

For søksmålsadgang i relasjon til dvl. § 23 må det således være tale om en organisasjon som har til formål å verne dyrs velferd. Det må anses ubestridt at blant annet Dyrebeskyttelsen Norge, Dyrevernalliansen og NOAH har et slikt formål. Disse dyrevernorganisasjonene har til formål å beskytte dyrs velferd, og et søksmål om brudd på dvl. § 23 vil dermed få virkninger for organisasjonens formål og naturlige virkeområde. Slike organisasjoner vil måtte anses å fremstå som en naturlig representant for dyreverninteresser. Det kan heller ikke ses at det finnes andre organisasjoner som er nærmere å gå til søksmål. Det finnes også flere eksempler i rettspraksis på at dyrevernorganisasjoner reiser sak om brudd på dyrevernlovgivningen.²⁰⁷ I tillegg viser Skoghøy til at dyreverninteresser kan håndheves ved søksmål av dyrevernorganisasjoner.²⁰⁸

Det blir derfor klart at organisasjoner som har til formål å verne dyrs interesser, kan reise sak om brudd på dvl. § 23. Adgangen kan illustreres ved henvisning til eksempler fra rettspraksis og tvistelovens forarbeider. Selv om eksemplene relaterer seg til tidligere dyrevernlov av 1974, vil spørsmålet om søksmålsadgangen ha tilsvarende betydning for nåværende dyrevelferdslov. I den allerede nevnte pelsdyrdommen reiste Dyrebeskyttelsen Norge søksmål mot to tilfeldig valgte pelsdyrbønder, med påstand om at dyreholdet var i strid med dagjeldende dyrevernlov av 1974. Dommen er et eksempel på at dyrevernorganisasjoner har søksmålsadgang i sak mot privatpersoner. Når det gjelder søksmål mot Staten om lovlighet av forskrift som har hjemmel i dyrevelferdsloven, kan det vises til burhøns I-dommen.²⁰⁹ I avgjørelsen kom kjæremålsutvalget til at Dyrebeskyttelsen Norge ikke kunne reise sak mot Staten om den generelle gyldigheten av forskrift med hjemmel i dyrevernloven av 1974. I forarbeidene til tvisteloven har imidlertid lovgiver tatt uttrykkelig avstand fra dommen, og det er derfor ikke tvilsomt at dyrevernorganisasjoner kan reise sak mot Staten om lovligheten av forskrift med hjemmel i dyrevelferdsloven.²¹⁰

Et hensyn som begrunner viktigheten av at dyrevernorganisasjoner har adgang til å reise sak om lovligheten av forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven, er behovet for å prøve om hensynet til dyrevelferden vektlegges tilstrekkelig. Som nevnt har Staten godtatt at det ved kommersielt dyrehold er legitimt å trekke inn og vektlegge blant annet økonomiske og

²⁰⁷ Se for eksempel Rt. 1987 s. 538 og LE-1999-306.

²⁰⁸ Jens Edvin A. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 2. utgave 2014, s. 442.

²⁰⁹ Rt. 1984 s. 1488.

²¹⁰ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) s. 364, jf. s. 142.

distriktpolitiske hensyn i vurderingen av dyrevelferden. At slike hensyn kan få betydning for vurderingen av dyrevelferden, kan medføre at hensynene vektlegges så tungt at loven tillater at dyrevelferden er på et lavt nivå. Siden Staten har tatt et slikt standpunkt, som medfører en lemping av hensynet til dyrevelferden, er det et stort behov for at dyrevernorganisasjoner har søksmålsadgang. En søksmålsadgang muliggjør en kontrollering av hensynenes vektlegging, og kan sørge for at lovens formål om god dyrevelferd sikres på best mulig måte.

Det bør avslutningsvis nevnes at konsekvenser for brudd på dvl. § 23 kan være både fengselsstraff, rettighetstap og bot, jf. dvl. § 37, jf. straffeloven kapittel 6, 9 og 10.²¹¹ Vedtakelsen av dyrevelferdsloven medførte en endring i det strafferettslige skyldkravet ved brudd på lovens bestemmelser. Da det i dyrevernloven av 1974 var tilstrekkelig med alminnelig uaktsomhet for idømmelse av straff, kreves det etter dyrevelferdsloven enten forsett eller grov uaktsomhet.²¹² Endringen kan ses på som en svekkelse av dyrs rettsvern. Av plassmessige hensyn vil disse konsekvensene imidlertid ikke behandles nærmere.

8 Avsluttende bemerkninger

Oppgavens formål var som nevnt i innledningen å belyse hvilket bidrag dvl. § 23 om dyrs levemiljø gir til ivaretagelsen av god dyrevelferd. Oppgaven viser at bestemmelsen ivaretar dyrevelferden best ved dyrehold det ikke er knyttet legitime mothensyn til. Slike mothensyn kan, som nevnt flere steder i oppgaven, særlig være av økonomisk og næringsmessig art.

Både samfunnsmoralen og vitenskapen har som vist gjennomgått en utvikling de senere år. At tendensen til nå har gått i retning av økt fokus på dyrs velferd, og økt kunnskap om dyrs naturlige behov, tilsier at hensynet til dyrevelferden vil bli enda viktigere fremover. Økt kunnskap gir muligheten til å tilrettelegge levemiljøet på en slik måte at dyrevelferden ivaretas best mulig. Økt fokus i samfunnet på at dyr skal behandles bra kan gi motivasjon for best mulig ivaretagelse av dyrevelferden. Det er sannsynlig at denne utviklingen vil fortsette i tiden fremover. Derfor er det grunn til å tro at dvl. § 23 vil kunne få større betydning for ivaretagelsen av dyrevelferden i tiden som kommer.

²¹¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

²¹² Dyrevernloven av 1974 § 31 og dyrevelferdsloven § 37.

Selv om dvl. § 23 potensielt kan gi dyr sterkt vern gjennom krav til levemiljøet, er det knyttet visse svakheter til bestemmelsen. Det vide anvendelsesområde, samt de ulike mothensyn som kan trekkes inn ved vurderingen av de ulike dyrehold, medfører at bestemmelsens konkrete innhold er upresist. Selv om lovens krav er at ”god” dyrevelferd skal sikres, viser det seg at det i realiteten er tilstrekkelig om dyrevelferden anses å være akseptabel. Tersklene for god og akseptabel dyrevelferd er således i følge loven parallelle. Det er imidlertid mest nærliggende at dyrevelferden best ivaretas dersom terskelen for god dyrevelferd er klart fastsatt, og ikke kan påvirkes av hensyn som ikke er knyttet til dyrene som sådan. Av den grunn kan det stilles spørsmål til hensiktsmessigheten av en lov som gjelder for alt dyrehold, uansett formål. Når realiteten er at dyreholdets karakter og formål har stor betydning for innholdet i kravet til god dyrevelferd, kan det tenkes at både dyr og mennesker hadde vært best tjent med et lovverk som i større grad differensierer mellom ulike typer dyrehold.

Avslutningsvis vises det til den allerede nevnte pelsdyrdommen. I tilknytning til dommen uttalte lovgiver at den reiser det prinsipielle spørsmålet om å ha en dyrevernlov som tillater uetisk dyrehold.²¹³ Da pelsdyroppdrett fortsatt er tillatt etter dyrevelferdsloven, er det prinsipielle spørsmålet stilt i dyrevelferdsmeldingen derfor fortsatt aktuelt.

²¹³ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 20.

9 Referanseliste

9.1 Lover og forskrifter

Lover

Kongerike Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven).

Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven) [opphevet].

Lov 7. juni 1935 nr. 13 om dyrevern (dyrevernloven) [opphevet].

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).

Lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern (dyrevernloven) [opphevet].

Lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven).

Lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven).

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven).

Forskrifter

Forskrift 20. november 1976 nr. 3 om forbud mot at fremmedartede (eksotiske) dyr innføres, omsettes eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte.

Forskrift 27. juni 1997 nr. 653 til lov om petroleumsvirksomhet.

Forskrift 18. februar 2003 nr. 175 om hold av svin.

Forskrift 22. april 2004 nr. 665 om hold av storfe.

Forskrift 22. desember 2004 nr. 1798 om tillatelse til akvakultur for laks, ørret og regnbueørret.

Forskrift 18. februar 2005 nr. 160 om velferd for småfe.

Forskrift 2. juni 2005 nr. 505 om velferd for hest.

Forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr.

Forskrift 17. mars 2011 nr. 296 om hold av pelsdyr.

Forskrift 18. juni 2015 nr. 761 om bruk av dyr i forsøk.

Forskrift 5. september 2016 nr. 1035 om dyrevelferd ved fremvisning av dyr.

9.2 Lovforarbeider

St.meld. nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd (dyrevelferdsmeldingen).

St.meld. nr. 27 (2008-2009) Om Norges deltakelse i Europarådet i 2008.

Meld. St. 8 (2016-2017) Pelsdyrnæringen.

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) Om lov om dyrevelferd.

Innst. S. nr. 226 (2002-2003) Innstilling fra næringskomiteen om dyrehold og dyrevelferd.

Innst. 151 S (2016-2017) Innstilling fra næringskomiteen om Pelsdyrnæringen.

9.3 Rettspraksis

Høyesterett

Rt. 1984 s. 1488.

Rt. 1987 s. 538.

Rt. 1994 s. 1272.

Rt. 1995 s. 530.

Rt. 2003 s. 833.

Rt. 2007 s. 469.

Rt. 2009 s. 1595.

Rt. 2012 s. 901.

HR-2016-295-A.

HR-2016-2285-A.

HR-2016-2507-A.

Lagmannsrett

LE-1988-332.

LE-1999-306.

LG-2015-193972.

LE-2016-13986.

Tingrett

TSOST-2009-156253.

TLFOT-2012-58473.

TGJOV-2015-72930.

9.4 Internasjonale kilder

Europarådets regelverk

European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes (ETS No.087).

European Convention for the Protection of Animals for Slaughter (ETS No.102).

European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and other Scientific Purposes (ETS No.123).

European Convention for the Protection of Pet Animals (ETS No.125).

European Convention for the Protection of Animals during International Transport (ETS No. 193).

EU- og EØS-regelverk

Rådsforordning 1/2005 av 22. desember 2004.

Rådskonklusjon 93/119/EC av 22. desember 1993.

Rådskonklusjon 98/58/EC av 20. juli 1998.

Rådskonklusjon 1999/74/EC av 19. juli 1999.

Rådskonklusjon 2008/119/EC av 18. desember 2008.

Rådskonklusjon 2008/120/EC av 18. desember 2008.

Rådskonklusjon 2010/63/EU av 22. september 2010.

EU-kommisjonens beslutning C/2017/0280 av 24. januar 2017.

Andre internasjonale konvensjoner og resolusjoner

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Council of Europe Treaty No. 104.

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.

General Assembly 56th Session 2001, Resolution 56/83, Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts.

9.5 Litteratur

Børresen, Bergljot, "Menneskets medfødte forutsetninger som vertskap for produksjonsdyr" i A. Føllesdal (red.), *Dyreetik*, 2000, s. 16-39.

Christoffersen, Svein Aage "Hvordan bør dyr telle? Synspunkter fra et kristent perspektiv" i A. Føllesdal (red.), *Dyreetik*, 2000, s. 90-111.

Gisle, Jon, *Jusleksikon*, 4. utgave (2010).

Mejdell, Cecilie M., "Dyreetik i praksis. Noen problemstillinger belyst gjennom uttalelser fra Rådet for dyreetikk" i A. Føllesdal (red.), *Dyreetik*, 2000, s. 187-209.

Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave (2004).

Rollin, Bernard E., "Animal Mind: Science, Philosophy, and Ethics", *The Journal of Ethics*, Vol 11(3), s. 253-274.

Ruud, Morten og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave (2011).

Skoghøy, Jens Edvin A., ”Rett, politikk og moral”, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1994 s. 837-881.

Skoghøy, Jens Edvin A., *Twisteløsning*, 2. utgave (2014).

Stenevik, Inger Helen og Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave* (2011).

Vangsnes, Jørgen, *Sivilprosess i et nøtteskall* (2015).

9.6 Elektroniske kilder

<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/anthropocentric> (sist besøkt 21.04.2017).

http://msue.anr.msu.edu/news/an_animal_welfare_history_lesson_on_the_five_freedoms (sist besøkt 21.04.2017).

http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/biological_safety_and_use_of_animals/Introduction.asp#TopOfPage (sist besøkt 16.02.2017).

<https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/animalwelfare> (sist besøkt 23.03.2017).

<http://www.europalov.no/laer-mer/eu-rettsaktene> (sist besøkt 21.04.2017).

<https://www.fhi.no/sv/utbrudd/oversikt-over-storre-utbrudd/utbrudd-av-e.-coli-infeksjon-eks.eh/> (sist besøkt 21.03.2017).

http://www.forskningsradet.no/no/Om_Forskningsradet/1138650413071 (sist besøk 21.04.2017).

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/stell_av_kjaeledyr/slik_skal_hunden_og_katten_din_stelles.16902 (sist besøkt 20.03.2017).

https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/gjeldende_regelverk/veiledere/tilsynsveileder_hund.16904/binary/Tilsynsveileder%20-%20hund (sist besøkt 20.03.2017).

https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/verdens_dyrehelseorganisasjon_oie.90 (sist besøkt 14.03.2017).

<https://www.nmbu.no/forskning/forskere/toppforskning> (sist besøkt 13.03.2017).

<http://www.oie.int/en/about-us/> (sist besøkt 16.02.2017).

<https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/europapolitikk/nyttig-informasjon/140808-lmd-hod-nfd-internasjonalt-plan.pdf> (sist besøkt 14.03.2017).

<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/innsikt/europaradet1/fakta/id578548/> (sist besøkt 16.02.2017).

<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/innsikt/norge/id578539/> (sist besøkt 14.03.2017).

<https://www.retsradet.no/hvem-er-vi/> (sist besøkt 13.03.2017).

<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Lovarbeidet/> (sist besøkt 10.03.2017).

<http://www.vkm.no/om-vkm> (sist besøkt 13.03.2017).

https://www.wto.org/english/thewto_e/coher_e/wto_oie_e.htm (sist besøkt 16.02.2017).